

IŻBY (3785) *cn i pt*

cn (3671), *pt* (111).

iżby (3103), **iżeby** (682); *iżby BierRaj* (3), *PowUrb*, *March*¹ (2), *March*¹ *Wiet* (2), *OpecŻywList*, *OpecŻywSandR* (3), *ForCnR* (7), *PatKaz I* (19), *PatKaz II* (3), *HistJóz* (63), *BielŻyw* (8), *GlabGad* (17), *March*² (2), *BierRozm* (4), *KłosAlg* (3), *March*³ (2), *WróbŻółt* (7), *WróbŻółtGlab* (2), *RejRozm* (2), *RejRozpr* (8), *ConPiotr*, *RejJóz* (8), *SeklKat* (2), *ZapWar*, *MurzNT* (2), *Diar* (19), *DiarDop* (5), *LeszczRzecz* (3), *MączLub*, *SienLekAndr*, *RejAp* (72), *GrzepGeom*, *RejPosWiecz*² (2), *BielSat*, *GrzegŚm* (2), *HistLan* (6), *BielSpr* (12), *RejPosWstaw*, *MycPrz* (6), *Strum* (4), *WierKróc*, *ModrzBaz* (46), *Oczko* (10), *MWilkHist* (13), *StryjKron* (19), *ZapKościer*, *CzechEpPORz* (2), *ReszPrz*, *BielSjem*, *GórnRozm* (82), *Paprup*, *ActReg* (8), *Calep*, *GostGosp* (4), *GostGospSieb*, *Phil*, *GórnTroas* (15), *GrabowSet* (7), *KochFrag* (2), *LatHar* (12), *WysKaz*, *GrabPospR* (2), *KlonKr*, *SkarKaz* (11), *SkarKazSej*, *CzahTr*, *PudłDydo*; *iżeby FalZiołUng*, *KwiatOpis* (6), *HistHel* (8), *ZawJeft*; *iżby* : *iżeby MetrKor* (11 : 3), *BierEz* (77 : 10), *OpecŻyw* (132 : 14), *PatKaz III* (32 : 1), *TarDuch* (17 : 3), *FalZioł* (168 : 62), *MiechGlab* (4 : 1), *LibLeg* (126 : 17), *RejKup* (14 : 2), *RejPs* (54 : 2), *ComCrac* (16 : 1), *LibMal* (16 : 2), *HistAl* (18 : 2), *KromRozm I* (7 : 48), *KromRozm II* (4 : 35), *KromRozm III* (7 : 76), *GliczKsiąż* (11 : 4), *LubPs* (64 : 1), *GroicPorz* (21 : 13), *KrowObr* (22 : 46), *RejWiz* (35 : 4), *Leop* (9 : 1), *UstPraw* (45 : 1), *RejFig* (3 : 4), *RejZwierz* (14 : 5), *BibRadz* (173 : 2), *OrzRozm* (1 : 1), *BielKron* (120 : 2), *GrzegRóżn* (6 : 2), *KwiatKsiąż* (5 : 166), *Mącz* (15 : 2), *OrzQuin* (2 : 1), *SarnUzn* (2 : 4), *SienLek* (59 : 1), *LeopPrzep* (1 : 1), *GórnDworz* (188 : 1), *HistRzym* (5 : 18), *RejPos* (363 : 5), *RejPosWiecz*³ (5 : 3), *BiałKat* (8 : 5), *KuczbKat* (57 : 1), *RejZwierc* (141 : 3), *WujJud* (1 : 8), *WujJudConf* (5 : 1), *BudBib* (32 : 1), *BiałKaz* (2 : 4), *BudNT* (2 : 4), *CzechRozm* (56 : 2), *Paprupan* (1 : 8), *KarnNap* (12 : 1), *SkarJedn* (9 : 1), *SkarŻyw* (24 : 1), *CzechEp* (63 : 1), *NiemObr* (9 : 13), *WerGość* (7 : 1), *WerKaz* (3 : 2), *PudłFr* (1 : 1), *ArtKanc* (6 : 2), *OrzJan* (2 : 10), (130 : 6), *SarnStat* (93 : 11), *SiebRozmyśl* (14 : 9), *VotSzl* (4 : 2).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XIX w.*

I. Spójnik wprowadzający zdanie podrzędne (3670) :

1. Okolicznikowe (1771) :

A. Celu; quatenus, qui, uti Cn [wobec zdania głównego: w postpozycji (770), w antepozycji (256), w interpozycji (15); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (266): *II po*: aby (189), *iż(e)by* (28), *żeby* (10), *by* (7), *jakoby* (2); *III po*: aby (14), *iż(e)by* (4), *by* (2), *jakoby* (2), *żeby* (1); *IV po*: aby (3), *iżeby* (1); *V po*: aby (1); ~ w antepozycji (47): *I przed* *iżby* (23), *aby* (16), *żeby* (5), *by* (1); *II przed* *aby* (1), *iżby* (1); ~ w interpozycji (12): *między* *aby* (5), *aby – iżby* (5), *aby – żeby* (1), *iżby – aby* (1)] (1041) : *zanamy fyα pylnye [dusze wierne] modlcye yz biłmi wam bily przilęczeni BierRaj 21; PowUrb +3; March*¹ *A3v; Iżby zmowá pewna byłá/ Pierścienieftá záložylá. BierEz D4 (37); OpecŻyw 95 (27); OpecŻywList C2; ForCnR D2; PatKaz I 14v (3); PatKaz III 89 (5); moy pan przywyodł w dom żydowina iż by mye zhańbił HistJóz A3v (32); TarDuch C8v (16); ten proch w nos wtrzykać iżby kichał FalZioł I 141d (42); FalZiołUng V 119v; BielŻyw 139; GlabGad Dv (2); MiechGlab 32 (2); KłosAlg G3 (2); A ysby they mysly y braczskiey milosci swoyey [...] znak vyanthfzy okalfaly, vpomynek [...] poslaly LibLeg 7/31v (15); MetrKor 59/76v (3); WróbŻółt*

B6; *RejPs* 37v (10); *ComCrac* 14 (3); *LibMal* 1543/68 (3); Trząłni go yłby otrzezwał. *RejKup* c3 (4); *HistAl* B4 (3); A iżebyś rozumyał o yákyey pokućye to mowi/ wykłáda yą in Rełolutionibus *KromRozm I* I2 (8); *KromRozm II* f4v (7); *KromRozm III* B (11); *Diar* 49 (2); Co iżby rodzicy lepyey poyęli/ nádkniem tu rzecz tę podobyeńftwem yednym. *GliczKsiąż* M8v (8); Pan łtrzeże wełcya y wyłcya twoyego/ Abyś yuż był przełpyeczeń zá tą łtrażą yego/ A iżbyś w chwale yego záwżdy chodźił wdzyęcźnye *LubPs* cc3 (16); *GroicPorz* p3v (3); iżeby ludzie ktemu łkłonniefzy byli/ dał obfite odpułty. *KrowObr* 70v (12); *RejWiz* 34 (6); przyeźdzáli do Egiptu iżby kupowáli [veniebant ... ut emerent] zboże ku żywnośći *Leop Gen* 41/57 (5); *LeszczRzecz* A2v (3); *RejFig* Eev; *RejZwierz* 129 (3); Izali ku wydźieraniu łupow przychodźifz/ á zebrałeś wielkośći tve ku rozchwytaniu bitunku ábyś fię nábrał złothá y łrebrá/ ábyś pobrał dobytki y maiętnośći/ á iżbyś wielkie łupy wydárł [ad spoliandum ... ad praedandum ... ut tollas argentum ... ut accipias pecudes ... ut spolies spolia magna]? *BibRadz Ez* 38/13 (64); *OrzRozm* R3; Mních zápalił krolewłkie łtáyne pod zamkiem/ iżby widác ná Dunay *BielKron* 312v (17); *GrzegRóżn* A2v; Maią tedy być naucźani młodzieńczykowie/ ktore rzeczy ku temu [szyrmierskiemu] zwyczaiovi naleźą/ iżęby mogli nieprziaciela kordem prawą ręką ciąc [...] y yżeby teź vmieli miecz [...] vchwyć [...] y yżeby teź vmieli ras fię gdy potrzeba wyładzić [...] tudziefz yzeby teź vmieli nieprziaciela [...] łiec. *KwiatKsiąż* Ov (32); *Mącz* 449b; *MączLub* nlb 13; *OrzQuin* S2; *SarnUzn* E4 (2); *SienLek* Yv (11); *RejAp* 5v (17); thrzebá ábych łie troźkę z rzeczą rozwiódł/ iżbym obiáłnił to łłowo miłość *GórnDworz* Kk8v (32); *HistRzym* 3 (4); A iżbyś tego iłth był/ łłuchay á łłuchay pewney pociechy á obietnic iego *RejPos* [279]v (79); *RejPosWiecz*² 91; *RejPosWiecz*³ 98v (2); *BiałKat* 43v (3); *GrzegŚm* 10; *KuczbKat* 5 (6); *RejZwierz* (16); *BielSpr* 63; *WujJudConf* 154v; *RejPos* 44; mocnie łtoycie przy Pánu/ iłzby tełz on was łpołu vtwierdził [ut confortet vos ipse] *BudBib Eccli* 24/28 (14); *HistHel* B4v (2); *BiałKaz* C3; *BudNT* Mar 2/10 (3); *CzechRozm* 9 (11); TRzebá tu Nikánorá Poety Greckiego/ Izeby mie wyzwolił s fráłunku tákiego *PaprPan* S (2); *KarnNap* C (8); A iżby iáka zdradá niebyłá [Ne autem aliquid fraudis admitteretur] w tem podatku/ niechayby włzytkie beneficia ná reiełtr łpifano *ModrzBaz* 122 (14); *MWilKHist* C2 (5); *ZapKościar* 1580/14; *StryjKron* 395 (8); *CzechEp* 22 (7); *NiemObr* 16 (4); *ArtKanc* K (4); brátu wyrządzał rozmáite złości/ żeby mu omierził iego częśc/ iżby mu ią przedáł. *GórnRozm* Dv (16); *ZawJeft* 6; *GórnTroas* 5 (5); *GrabowSet* A2v; *KochFrag* 53; *OrzJan* 23; *LatHar* 88 (5); wezmę was do łiebie: iżbyście gdziem ia ieft y wy byli [ut ubi sum ego, et vos sitis]. *WujNT Ioann* 14/3 (38); A iżby ciż obywátele obfifszá łáłkę náfzę poználi/ połtánawiamy *SarnStat* 1039 (33); *SiebRozmyśl* [A3]v (8).

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu (6): *aby ... iżby* (4), *iż(e)by ... aby* (2): przykłád dalem wam/ aby iako iá czynię wám/ iżbyście ij wy takięż czynili *OpecŻyw* 92v; *LubPs* Z6; *BibRadz* *7; *SienLek* S; *RejPos* 329v (2).

Połączenia: »a to (dlatego, przeto, w ten sposob) iżby« (19): *PatKaz I* I4; *HistJóz* E2 (2); *FalZiol* V 110v; poczał był ludźye zwodzić pod bárwą łłowá Bożego [...] A to przeto/ iżeby oni wykłádáyac to píłmo káždy wedle zdányá łwego/ w rozmáite błędy vpadáli *KromRozm III* Av (2); *UstPraw* I; *BielKron* 18; *SienLek* 114 (2); *RejAp* 125v; *HistRzym* 85; *RejPos* 264v; więcey niż po czerzy łtá łat łpełnił dopiero Pan Bog obietnicę łwoię; á to/ iżby łie był on lud wiárą y náđzieię włpierał. *KuczbKat* 270 (2); *CzechRozm* 206v (2); *GórnRozm* Hv; *SarnStat* 431.

»(a to, tak) dla tego (...) iż(e)by, (a toż) iżby ... dla tego« (60 : 2): Sęp dla tego łupi ptaka/ iżby go ziadł nieboraká. *March*¹ A3v; *OpecŻyw* 189v; *HistJóz* B2 (5); przyday [...] Piżma [...] ziarnek trzy/ á tho dla tego iżby miała ta mać wonią czudną. *FalZioł* V 110v; *LibLeg* 7/11 (2); *March*³ V2v; *KromRozm I* A3v; A toż iżby fye ludźye nye mylili/ á nye w innym kołcyele Krjłtułá/ [...] łfukáli [...] dla tego ápołtolłki kołcyoł wyznawamy *KromRozm III* G6; *LubPs* V5v (2); *KrowObr* 105; *UstPraw I*; Y dla tego dwie vłzy/ ieden ięzyk dano/ Iżeby mniey mowiono/ á więcey łłuchano. *RejZwierc* 133v; *BibRadz I* 2a marg (5); *KwiatKsiąż* Q2; *SienLek* 114 (2); *RejAp* 125v; *GórnDworz* C6 (8); chowałem ią w domu łwoim/ á to dla tego áby żoną moią byłá/ á iżbych z nią wzięł wielkie bogáctwá. *HistRzym* 85; *RejPos* 11v (13); *RejZwierc* 153; *BudBib* 4.Esdr 11/46; *CzechRozm* 201v (2); *KarnNap* D3; *StryjKron* 155; *CzechEp* 366; *GórnRozm* D2 (6); *OrzJan* 104; iżby był obiáwion w Izráelu/ dla tegom ia przyłzedł [ut manifestetur ... propterea veni ego] krzcząc wodą. *WujNT Ioann* 1/31.

»k temu (...) iżby« (2): *ForCnR* B3v; łmieli to iáwnie ná piśmie podać [...] á tho nawięcey dla tego czyniác/ áby łwięta zacność prawdy piłm Żydowłkich wniwecz obroćili/ á kthemu iżby wierne wykłády [...] podeyźránymi vczynili *BibRadz* *4v.

»na to(ż) ... iż(e)by« (5): Nátożeł łługę nápráwił/ Iżby mię był z domu pozbył. *BierEz* C4v (2); *BudBib Esth* 14/8; *CzechRozm* 191v; *WujNT Eph* 6/22.

»iż(e)by ... oto« (7): A iżebył tę chytrość y obłudę tego Antykryłtá tym lepiej wyrozumiał [...] Otho małz przed otzymá náukę Pápieżá *KrowObr* 51; *RejAp* 71v (3); *RejPos* 285v; *WujJudConf* 12v; *CzechEp* 105.

»iż(e)by (tedy) ... prze(z) to(ż) (tedy), (a to) prze to (...) iż(e)by« (18 : 14): A to włzyłtko przeto działał/ Iżby tym chłopá záfromáł *BierEz* D2 (2); *KromRozm III* Av; A iżbył to tym łnádniey obátzył/ przeltoć tu niektore Pápieże przywiodę ná pamieć *KrowObr* 26v (14); *BibRadz Hebr* 2/1 (2); *BielKron* 208v (2); Tym ia rzeczy do łiebie [...] piłáł [...] nietak wiele przeto yżebym łię vpominać miał/ [...] ale wieczey dla tego yżebym łiebie łámeę łobie pokazał *KwiatKsiąż* Q2 (5); *HistRzym* 127; *RejPos* 320; *KuczbKat* 325; *CzechRozm* 76; *ModrzBaz* 102v; *CzechEp* 223.

»tak, iżby; iżby ... tak« (5 : 1): *BielŻyw* 103; *KłosAlg* G3v; *UstPraw* E2v; *SienLek* 143v; A iż był W.M. wiedział vmyłł odpifú moiego: ták nákrótce rácz W.M. wiedziēć iż trzy tylko rzeczy łłównieyłze biorę przedłię. *CzechEpPOrz* *4; *SarnStat* 523.

»iż(e)by ... tedy« (48): *FalZioł* I 82b (2); *Diar* 40 (2); *KrowObr* 2 (2); *BibRadz* *5v (2); *SienLek* 157v; A iżby łie to nam iáko dziwno nie zdáło/ tedy wiele á wiele nam Pan o tym widomeę łwiádectwá [...] zołtáwić raczył *RejPos* 331v (2); *RejPosWiecz*² 95; *RejPosWiecz*³ 97 (2); *BiałKat* 173v; *KuczbKat* 85 (4); *CzechRozm* 113v (2); *KarnNap* Dv; A iżbych tego iáłniey dowiodł [...] tedy to ielzće w roznych wiekoch/ ołobách/ łtaniech [...] okázáć trzebá [Ut autem ... magis perspicua fiant, in aetatibus ... demonstrandum est]. *ModrzBaz* 9v; *CzechEp* 27 (4); *ActReg* 45; *WujNT Matth* 9/6; *SarnStat* 829 (15); *VotSzl* Bv (4).

»tym umyłsem, iżeby; tym obyczajem, iżby; (a to) w ten sposob, iżby« (2; 1; 1): Dobrec y rozmowy okołó wyáry [...] łtymi ktorzy łye okołó tego [...] łtátecznye obyeraýą/ á tym vmyłłsem iżeby łye polepłłýł *KromRozm I* N3; *BielKron* 364; tego ielł wielka potrzebá/ iżby łie pierweý/ o náłzey łkázie

przez grzech mowiło/ [...] á to w ten ípofob/ iżby íe to [...] poznać mogło/ w czym y od czego mamy być vîpráwiedliwieni. *CzechRozm* 206v (2).

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem:

nie (dla tego, prze to) ... ale (dla tego, prze to) iż(e)by; nie iż(e)by ... ale; nie (prze to) iż(e)by ... ale (dla tego) iż(e)by (21; 20; 16): ij ífedl s nijmi [Jezus] za rzékę Cedrową do ogroda/ nie ijzby rożą albo liliją zbiérál/ ale iżby mękę wielką cirpiál *OpecŻyw* 98 (5); *PatKaz III* 94v; *KromRozm I* L2v; *KromRozm III* Bv; nych [rodzicy] dzyeći karzą nye iżeby ye zabili/ álbo yedli/ ále áby ínich co dobrego mogło vrosć *GliczKsiąż* G5 (2); *LubPs* Z3; *GroicPorz* B4v; *KrowObr* 92 (6); *BibRadz II* 32b *marg* (2); *GrzegRóżn* K4v; *KwiatKsiąż* A4v (6); *SienLekAndr* a2; wywiedli ná domiech wyfokie dáchy/ nie dla tego áby íe dom zdał ozdobnieyízy/ ále iżby łathwíey defzczowa wodá íciekáć moglá *GórnDworz* L16v (3); *RejPos* 134 (11); *GrzegŚm* 66; *WujJud* 193 (2); *BiałKaz* D3; *CzechRozm* 215; *SkarŻyw* 142 (2); *ActReg* 5; Bom stápił z niebá/ nie iżbych czynił wolą moię; ále wolą onego który mię poíłál [*descendi de caelo non ut faciam voluntatem meam sed voluntatem eius qui misit me*]. *WujNT Ioann* 6/38 (5); *SkarKaz* 39a (2).

nie (prze co) ... jedno iżby; nie iżby ... jedno (iżby) (3; 3): *KromRozm III* G6; drugi będzie áppellował nie dla íákíey obćiężliwoíci/ íedno iżby vbogiemu człowiekowi [...] Spráwiedliwoíć przedłużał *GroicPorz* bb2v; Oto cie porucza [...] íprawcom kościoła íwoiego [...] Nie iżby cie oni vleczyć mieli/ íedno iżby íe znowu nie dáli odnáwiác ránom onym twoim *RejPos* 211 (3); *MycPrz I* [C]2v.

nie tylko ... ale iżeby (1): wwiárowánia y zádawánia ran/ [...] kazał nauczáć/ iżeby rycerz nie tylko [...] tym íię tylko pierwey podpierał/ ale iżeby też w nauce/ y w dowćipie rycerńkim/ biegłym á mocnym był. *KwiatKsiąż* Ov.

Konstrukcje eliptyczne (4):

Z elipsą zdania głównego (2): pytaiąc ich íkądéfcye/ oni odpowiedzieli/ z zyemye Chanaan iż bychmy kupili pożywýenýa *HistJóz* C2.

Połączenie: »tak, iżby« (1): vczyń s tego plaítr á nád łono przywiń (*marg*) Ná bolączkę/ by íye zbieráá (—) Albo weźmi noítrzku [...] Albo ták iżbyíye bolączká zebráá *SienLek* 117v.

W streszczeniu rozdziału (1): Rozdział Czternaíty. O bliźnách [...] tudziéz podroźnemu przeciw ítrudzeniu: iżby też píi nań nieízczekáli *SienLek* 158.

a. *Pozornie celowe, o treści sprzecznej z oczekiwaną* [w tym: w pytaniu retorycznym 3 r.] (4): Auguítin Bífkup íwięthy [...] w íiedmdzieíiát y w ízefci lath żywota íwego panu Bogu duíżę dał iżby nie ogladał [!] vpadu miaíta íwego. *MiechGlab* 47; Czemużem wyízedł z żywota ábych ogladał pracą y boleść/ á iżby dni moie ítrawione były w poíromoceniu [*Ut quid iam ... egressus sum ut viderem laborem et dolorem et deficerent in pudore dies mei?*]? *BibRadz Ier* 20/18 [*przekład tego samego tekstu*] *BudBib Ier* 20/18.

Połączenie: »na to ... iżby« (1): ij zám íá na to cie porodzila/ íjzbych cie miedzy dwiema lotroma vkrzyżowaného [...] widziála? *OpecŻyw* 151.

b. *Celowo-wyłączne, zazwyczaj w połączeniu z wyrazami „jedno”, „tylko”:* *byleby* (10): dla ktorego [Jezusa] vtráciłem ty wízytki rzeczy/ y mam íe íobie zá ímieći ábym Kryítuíá zyíkał. A iżebym był

należion w nim iáko nie máiac sprawiedliwóci moiey [ut Christum lucrificiam. Et inveniar ... non habens meam iustitiam] *BibRadz Philip* 3/9.

Połączenia: »(dlaczego(ż) a. ni dlaczegojci inego) je(d)no, iżby« = nisi ut *Mącz* (6); *RejPs* 108; *Mącz* 379d; *SienLek* V3v; idziefz do niego w nówiedziny. A dla czego? Ni dla czegojci inego/ iedno iżbyś go ciefzył *RejZwierc* 150v (3).

»prze żadną przyczynę iną (a. dla żadnej iney przyczyny) ... jedno (żeby ... a) iżby« (2): prze żadną przyczynę iną nie zoftáám ná tym nędznym świecie po mężu po śwym ták dłuogo/ iedno iżbym fie krwie niewinney iego pomściá *GórnDworz* Y6v; *RejPos* 21v.

»iżby tylko« (1): tyráńftwo nád człowiekiem [...] okázuią/ iżby tylko chući á żądzy śwey [...] dofyć wczynili. *GroicPorz* hv.

B. *Przyczynowo-uzasadniające, często przy zaprzeczonym zdaniu głównym; quo Cn [w tym: wobec zdania głównego w postpozycji (75), w antepozycji (1), w interpozycji (1); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w antepozycji (39): I przed: iż (24), iżby (6), aby (4), że (2), żeby (2), by (1); ~ w postpozycji (14): II po: aby (6), iż (4), bo (1), by (1); III po: jakoby (1), IV po: jakoby (1)] (87) : kupcowi ieden dorádził/ By ie [sługi] do Sámu prowadził: Iżby ie tám dobrze zprzedał *BierEz* Bv; Wezmi [...] babki z nafieniem y z korzeniem, Iełtliby nafienia nie miała, iżby było miefiącza maia/ tedy wezmi korzenia zliftem *FalZioł* V 113v; *BielŻyw* 2 (2); *Diar* 54 (4); *RejWiz* A4; Kfiążetá kápłáńfkie/ fzikáli iákoby go zatrácił (*marg*) Iż nie mogli wycierpieć tego frogiego fztrofowania/ á iżby fie nie vmnieyfzáło ofiár ich. (-)/ ábowiem fie go báłi *BibRadz Mar* 11/18 (7); to mi fie niezda być drożnie/ ábowiem iefzcze iego błád nie ieft vkazan drugie iż bych thim poftępkem wczynił żelzenie Kollegium witemberfkiemu. *BielKron* 194 (2); *SienLek* 187; *SkarJedn* 290; *CzechEp* 130 (2); ia o tę wálżę [*Rzeczpospolitą*]/ bárzo fie boię/ iżby oná nie vmieiąc w pokoiu żyć/ nogámi wzgorę nie byłá wywrocona. *GórnRozm* L4v; *ActReg* 4; *LatHar* 731; *WujNT Hebr* 4/11 (2); *SiebRozmyśl* F4v.*

Połączenia: »(nie) dla tego (...) iż(e)by, iżby ... dla tego« (5 : 2): *March*¹ *Wiet* Av; *LibLeg* 11/43v; żadnemu nie chciał powiedzieć/ dla te⁸⁰ iżby fie ludziom widziáły [*te dziwy*] być niepodobne ku wierzeniu [*eo quod hominibus incredibilia viderentur* 507]. *HistAl* M5v; *ModrzBaz* 58; *WujNT Hebr* 10/2; IZby moglá przydáć fie zdrádá w tkániu fukien [...] dlatego wftáwiamy [*Quia posset fraus contingere ... Statuimus JanSat* 1054] Iż iefliby [...] śmiał przedawáć/ tákowy niech będzie karan winą fáłfzu *SarnStat* 281 [*idem* 945] .

»(nie) prze to(ć) (...) iż(e)by, iżby ... przeto(ż)« (6 : 6): *BierEz* O3v; *OpecŻyw* 70 (2); Nyeprzetoć zakon krzełciyáńfki názwan yeft zakonem wolności/ iżeby wolno było krzełciyáńninowi czynić co chce *KromRozm II* mv; *Diar* 46; *RejPos* [310]v; *CzechRozm* 106v (2); *CzechEp* 134 (4).

»iżby ... tedy« (1): Naprzod tedy iżby do tego fkarbu Rzeczypołp: chowánia/ pewnego mieyfća y wárownego było potrzebá/ tedy nie rozumiem fnádniefzego nád Rawfki [...] zamek *VotSzl* D4v.

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem:

nie ... ale iżby (1): nie wełzi ná ratuż/ áby fie nie zmázáli/ ále iżby pożywáli Pálchy [*sed ut manducarent pascha*]. *WujNT Ioann* 18/28.

nie (dlatego, przeto) iż(e)by ... ale (40): *March*¹ *Wiet* Av; to rzékł nie iżby nie wiedziál/ czego by chcieli/ ale iżby onij [...] wiedzieli/ iż on ieft ktorého [...] fukaią. *OpecŻyw* 105 (4); rzékł na krzyżu

Nyeuyałto otho łya twoy czego yey nye rzekl yzby panyenftwo byla łtraczyln ale yey rzekl [...] yłz byla zenczyzna *PatKaz III* 130; *KromRozm I* L2 (2); *KromRozm II* f2; *KromRozm III* Bv; *LubPs* Z3; *GroicPorz* B4; *KrowObr* 15v; *RejWiz* 154; włzák wam Moizełfz podał obrzezánie (nie iżby było od Moizełfzá/ ale iż było od oycow [*non quia ex Moyse est, sed ex patribus*] *BibRadz Ioann* 7/22 (3); *WujJud* 102v (3); *WujJudConf* 138v; *BudBib 2.Mach* 9/22; *BiałKaz* A4; *BudNT Ioann* 7/22; *CzechRozm* 116v; *ModrzBaz* 4 (2); *SkarJedn* 117 (2); *SkarŻyw* 139 (4); *CzechEp* 244 (2); to mowił nie iżby miał pieczę o vbogich: ále iż był złodzieiem [*Dixit ... non quia de egenis pertinebat ... sed quia fur erat*] *WujNT Ioann* 12/6 (3); *SkarKaz* 45b (2).

nie (przetoć) (...) iżby ... *jedno(ć)* (2): Nie przetomci ták plákálá/ Iżebych go żálowálá: Iednoć mi tego bárzo żal *BierEz* O3v; *BielKron* 272v.

C. *Skutku [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (29): II po aby (16), iżby (10), jakoby (1), żeby (1); III po: aby (1); ~ w antepozycji (11): I przed iżby (10), żeby (1); ~ w interpozycji (4): między: aby – iżby (1), aby – żeby (1), iżby – aby (1), jakoby – aby (1)] (180)* : prołła cyá abi my raczil odpułcyc yz bich vczáłtnykyem mogli bic tey łwatey młłey *BierRaj* 18v; *OpecŻyw* 111v (3); *HistJóz* D4; Gdyby którą białą głowę vczárowano iżby zgoráczey miłósci włzczáł łie iey niepokoý á iżby rozumiała że by była dziewka *FalZioł I* 148c; *LibLeg* 9/51 (3); *RejPs* 209 (2); *LibMal* 1544/84v (3); *HistAl* D3v; *KromRozm I* I3v (2); *KromRozm II* g4v; Iż pan Kryłtus wydał łye zań [*za Pawła*]/ áby ij połwyęcił/ iżeby był łwyętyem. *KromRozm III* C6v (2); *Diar* 92; *LubPs* Y3 (6); *KrowObr* 162; *Leop Ios* 11/20; *BibRadz Is* 6/10 (3); *BielKron* 31v (4); *KwiatKsiąż* L3v (5); *RejAp* 134v (2); *GórnDworz* X4v; łprzećiwniki łwoie/ ktorzy łie náłádzili ná nas tu ná they drodze/ áby nas z niey mogli zwieść/ iżbychmy nie dołzli do Páná łwoiego tym gościńcem *RejPos* 178 (14); *KuczbKat* 390; *RejZwierc* 82v (8); A dla te^{go} był przenáiet ábych łie włęknáwłzy to vczynił y zgrzełzył/ iżby o mnie złá sławę pułćili [*esset illis ad nomen malum ut probris afficerent me*] *BudBib 2.Esdr* 6/13 (2); *CzechRozm* 182 (2); *KarnNap* B4v; *NiemObr* 66; *GórnRozm* D3v; *OrzJan* 3 (4); *LatHar* 299; połse im Bog łkutek ołzúkánia/ áby wierzyli kłámłtwu: iżby byli ołádzeni włzyłcy [*ut iudicentur omnes*] ktorzy nie vwierzyli prawdzie *WujNT 2.Thess* 2/12 (3); Clá/ [...] Iego K. M. znołć raczy: iżby iuz *ex nunc* żadnégo Clá nie bráno ná potym wiecznych czálów. *SarnStat* 1022; *SiebRozmył* H3 (2).

Połączenia: »tak (...) iż(e)by, iżby tak« (62 : 3): iżby z obu łtron łtały niewiałty: czoby iá [...] wwiázały/ Thak iżby łie ona niepomykała *FalZioł V* 33v (2); *LibLeg* 10/70 (5); będziefz raczył rozrywac twarde wężly wyłtepkow náłłych tak iłz by nam zadne łidla na przekazie byc niemogly *RejPs* 172 (9); *HistAl* K8v; *KromRozm II* n3v; *GliczKsiąż* B7v; *LubPs* R5v; *GroicPorz* mm; *UstPraw* F3v; przybiáli ie [*kazania*] na drzwiach kołćielnych/ iżby ták ich náuká y prorocctwo táyne nie było. *BibRadz I* 353v (5); *BielKron* 199; *KwiatKsiąż* N2 (4); *GórnDworz* li5v; *RejPos* 111v (13); *KuczbKat* 20 (3); łkądby [*z ćwiczenia rycerskiego*] pothym rołli [...] Hetmáni/ thák iżby ich czálu łwego nie potrzebá v połtronnych narodow biegiájąc nábywác *RejZwierc* 187v (2); *BielSpr* 13; *BudBib 2.Par* 6/22; *MycPrz* I B2 (2); *Strum* A4v; *WierKróc* B2; *ModrzBaz* 120v; *Oczko* 20; *GrabowSet* I3 (3); *SarnStat* 267 (3).

α. *Z odcieniem konieczności (5)*: nyemoże fy e żaden człowyek od cyála odłączyć/ iżeby fie zarázem y od głoww nye odłączył. *KromRozm III F5v*; ogárnęły by [*mocy tureckie*] nas w koło/ iako fie fthało v Gary álbo v Moaczá iż by żadny nieufzedł *BielKron 311*; *RejAp 92v*; *GórnRozm L2v*.

Połączenie: »tak, iżeby« (1): gdyby ty lekarzftwa nicz nie pomogły: tak Iżeby płod vmarły nie chciał wynidz. *FalZioł V 33v*.

β. *Skutkowo-pytajne (zazwyczaj w tekstach biblijnych), treść zdania głównego nie podaje wystarczającej przyczyny dla skutku zawartego w zdaniu pobocznym (7)*: wierzyś w fy na bożego. A on [...] rzékł/ A ktory ieft mily panie ijżbych wierzył weń [*Quis est, Domine, ut credam in eum? Ioann 9/36*]. *OpecŻyw 64 (3)*; KToż yeft tobie o Boże náłz w możności tak rowny/ [...] Coby od nas rzecz mówić chcyał iżby w czym pomogł nam *LubPs S5v*; Ieśli ieft kto z iego [*Saula*] narodu/ iżbych wczynił nád nim miłofierdzye fwoie [*Nunquid superest aliquis de domo Saul, ut faciam cum eo misericordiam Dei? Vulg 2.Reg 9/3*] *BielKron 70v*; á cożem ia zač ieft iżbych mu dom zbudować miał [*et quis ego sum, ut aedificem ei domum?*] *BudBib 2.Par 2/6*; gdzie fkryię to dźięcię vbogię/ Iżby náłésć nie mogły Gréckie ręce frogię? *GórnTroas 36*.

a. *Ze skutkiem nierealnym [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych i w postpozycji (2); II po aby (2)] (17)*:

α. *Z powodu przeczenia w zdaniu głównym (12)*: Nye będyelz náłádował zgráye/ iżebyś źle czynił/ á ná fádzye nyeprzeftányelz ná zdányu wyela ludzi/ iżebyś od prawdy odftąpić myał [*Non sequeris turbam ad faciendum malum; nec ... adquiesces sententiae ut a vero devies Vulg Ex 23/2*]. *KromRozm II q2v*; A wżákożeś im nie odiał vmyfłu złego/ iżby był zakon twoy wczynił w nich pożytek [*ut faceret lex tua in eis fructum*]. *BibRadz 4.Esdr 3/20 (2)*; *GórnDworz B2v (3)*; *RejPos 49v (2)*; *KuczbKat 350*; Czemużeś ty mnie rádniey miły Pánie w onych potrzebách gđziem bywał zginąć nie dał/ iżbych był nigdy ná kátowfkie ręce nie przychodził. *WerGośc 249*; *WujNT Mar 4/22*.

β. *Z powodu nieadekwatnej przyczyny w zdaniu głównym (5)*: O zakamialy Iudálfu/ ij czemu pożywanijé tako drogięgo ciała ij krwi/ twoię twardořt nie złámie [...] ijżby żalował grzechu twęgo cięfłkięgo/ a poniechál go. *OpecŻyw 93v*; *HistAl Gv (2)*; Wiedz też y złodziey [...] iż mu być [...] ná gáłęzi [...] á mogłby początkom fńádnie zábieżeć by chciał/ iżby tey pewney przygody pražen być mogł. *RejZwierc 134*; Czyli Papieżowie Rzymfcy/ świętfzy [...] nád Piotrá fą/ iżby vpáść y zábłádzić nie mogli? *NiemObr 177*.

D. *Stopnia i miary; ut Mącz [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (3); II po iżby (2), żeby (1); ~ w antepozycji (3); I przed iżby (2), żeby (1)] (140)*: Zapráwdę bych dofytz wty^m miál/ iżbych nigdy więcey nielaczniał. *OpecŻyw [34] (2)*; *PatKaz I 6v*; wypłokać ią [*pszenicę*] barzo dobrze iżby w niey niebyło żadnego prochu *FalZioł III 42a (14)*; zfráłowáne ieft ferce moie iż bych fńadz y wytrwác niemogł/ bych fie nieciefły onemi fákáwemi ffaremi fpráwami twemi *RejPs 211 (2)*; *UstPraw A2v*; ftarzec głofem wielkim yżby młodzieniec słyżał [!] powiedział. *KwiatKsiqż E3 (2)*; wygniećze fok przez chuřtę/ iżbyś go miał z fżyżkę álbo dwie *SienLek 165v (5)*; *GórnDworz N3 (2)*; *RejPos 231*; *RejZwierc 162 (3)*.

Połączenia: »tak(o) (...) iż(e)by« (93): Nigdy niechćiey tak dworny^m być Iżby komu chciał záfzkodzić *BierEz Lv*; *OpecŻyw 115 (5)*; gdyby głowa dziecięcza [...] thak fie odeła iżby z zamkow

żywota nie mogła przeżyć. *FalZioł* V 34 (2); *GlabGad* C3 (2); *RejPs* 33v (4); *LibMal* 1544/85v (2); *RejJóz* D3; *HistAl* Gv (2); by myał wśfelką náukę/ wśfelką wyárę/ ták iżeby też gory przenosił [omnem fidem, ita ut montes transferam *Vulg* 1.*Cor* 13/2] *KromRozm* I O4; *Diar* 91; *LubPs* A3v; by rzecz krádziona ták máła była/ iżeby oknem mogła być wrzucona. *GroicPorz* m3v (4); *RejWiz* 3v (2); *UstPraw* G4 (3); *BibRadz* Ier 37/10 (2); *BielKron* 106 (5); *KwiatKsiąż* A2v (3); Adeon pertinaci es animo ut puerum praeoptares perire, Tákżeś yełt krnábrnego vmysłu yzbyś wolał áby dziecę zginęło. *Mącz* 267b (2); *SienLek* 146v (5); *LeovPrzep* A2; *RejAp* 19; s thákimi telko kuńzthowác [...] mamy/ kthorzy/ áni łá ták nędzni/ żeby ku vlitowánium ferce poruźáli [...] áni thák wieldzy/ iżby najmnieyzy ich gniew/ mógł nam wczynić wielgá łzkodę. *GórnDworz* O3 (12); *RejPos* 75v (3); *KuczbKat* 280 (2); *RejZwierc* [193] (4); *MycPrz* I B4; *PaprPan* E4v; Kto człowieká ták vderzy iżby vmarł [Qui hominem ita percusserit ut moriatur]/ niech będzie zámordowan. *ModrzBaz* 78v (3); *SkarJedn* 240; *SkarŻyw* 15; *NiemObr* 113 (2); *Phil* K4; *GórnTroas* 74 (2); *OrzJan* 74 (2); *WujNT* 424 (6); *SarnStat* 1004 (2).

»(nie) tak(o) barzo (...) iżby« (6): *OpecŻyw* 160; nieco prácu y przed iedzeniem áz do zápacenia/ nie ták bárzo iżby fye zmordował [...] ále [...] wśzytko miernie. *SienLek* 3v; áby [...] pozyłkiwał thák bárzo łobie łákkę thego páná przy ktorým będzie/ iżby mu záwdy mógł prawdę powiedzieć *GórnDworz* Ee2v (2); *RejPos* 244v; *RejZwierc* 88.

»tak wiele (...) iżby« (5): przylięgam/ iż ták wiele złotá w Perłiey leży/ iżby zwyciężyło iáfnóć Słoneczną [tantum aurum ... requiescit quod solis vinceret] *HistAl* C4; weźmi siárki y háłunu [...] włéyże ktemu gorzałki ták wielé/ iżby fye rozrzedziło iáko máśc *SienLek* 134; *GórnDworz* Ii7; *RejPos* 242; *ActReg* 126.

»tyle ... iżby« (2): *OpecŻyw* 85; Przełzłe wyłtępkie niech v ciebie tyle Nie wazá: iżbyś [...] nas chciał wykorzenieć *GrabowSet* V.

a. W połączeniu z wyrazem „jedno” zawiera jedyńá, wyláczná miarę (1) :

Połączenie: »tak ... iżby jedno« (1): aboviem fie tak nám y Radám nálfem zdalo dołfycz izbi iedno trzi razy wrok bely Roki ziemłkie szádzone *ComCrac* 15.

E. *Sposobu* (145) :

a. Z odcieniem skutkowym [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji (9): II po aby (7), jakoby (1), żeby (1); ~ w antepozycji I przed aby (1)] (143) : *BierEz* Lv (2); Gdzie ten chce ijdz/ ijbzyłmy go nie nalezli *OpecŻyw* 75v; zadne kłzyżázá nye yełt łlugá praua łwego yzby yemu był poddan *PatKaz* I 4; *HistJóz* B2v; gdy ty rzeczy zawinielz na łzije pfiá iżby gębá niemógł dołiiaz/ tedi fie będzie wkoło obraczał *FalZioł* I 25d (8); *RejPs* 113 (2); *RejKup* z5v; *GroicPorz* e3; Niechayże tedy páthrzy [...] áby Wody Święconey niemijał/ iżeby fie iá pokropić niemiał. *KrowObr* 70v (2); *RejWiz* 111 (2); *RejFig* Dd5; *BielKron* 26 (2); *KwiatKsiąż* P4v; [lekarz] ma łákkáwie podle niemocnego sieśc/ álbo przeciw iemu/ iżby lice iego mógł bázyc *SienLek* 24 (2); Skłádzmy fie práwi kołem/ iżby ieden drugiego głowá dotykał *GórnDworz* P5 (5); *HistRzym* 40v; káždy folguie rzeczám łwoim/ iżby co włápił. *RejZwierc* 188v (2); łtrzelze thám gdzie chcełz zápalic/ iżby vtknął ná dáchu. *BielSpr* 74 (6); *HistHel* B4v; *SarnStat* 986; *SiebRozmysł* G.

Przysłowie: Co máłz czynić by ták dziáłáł: Iżby potym nie żáłował *BierEz* G.

Połączenia: »stąd ... iżby« (2): *GórnDworz* Hh3v; Itądby rząd począc trzebá/ iżby fię ludzie w dobre obyczáie w práwili *GórnRozm* K4.

»(nie) tak(o) (...) iż(e)by« (89) *BierEz* Qv (2); *OpecŻyw* 117; Moia rzecz tako fie má/ iżbych chciał zawźdi swami bycz. *ForCnR* B3; *FalZioł* I 12d (7); *LibLeg* 10/68v; tak złemu dorądziłá złoć iego/ áby bez zakonu żył á iżby fie nic oto nieftárał/ áby kiedy miał mieć pomstę od bogá *RejPs* 53 (3); *ComCrac* 22; *RejRozpr* B (2); A iefliby też wyfokocł boftwá iego tak okrag fwiátá fpráwiłá/ iżby [...] niezczęfliwości ná ludzi krom odmiany przychodziły [sic ... *condidisset ut omnia mala ... essent inducta*] *HistAl* Gv; *KromRozm II* s2v (2); *KromRozm III* D8 (3); *LubPs* bb3 marg; *GroicPorz* mv (2); *RejWiz* 36; Náczyńił theż iglic [...] ktorymibyfie fpináło przykrycie/ thák iżby ze wśyfłtkich Kołdr/ było iednoftáyne przykrycie [*fecit ... fibulas aeneas ... quibus necteretur teetum, ut unum pallium ex omnibus sagis fieret*] *Leop Ex* 36/18; *UstPraw* E3v; *BibRadz Ex* 28/28 (5); *BielKron* 154v; *KwiatKsiqż* D2 (3); *Mącz* 127d (2); *SarnUzn* E4; wwiązawłzy koniá/ tak iżby fye trzéc niemogł *SienLek* 181 (2); ktoby thák mowił/ iżby go trudno wyrozumiec/ byłáby to sílna [!] wádá *GórnDworz* F3 (14); *RejPos* 59v (3); *HistLan* E; *KuczbKat* 85 (4); *WujJudConf* 129v; *BudBib Eccli* 29/13; *CzechRozm* 36; *KarnNap* Gv; *ModrzBaz* 15; *StryjKron* 26 (2); *ReszPrz* 71; *GórnRozm* C4v (5); *Calep* 362b; Ktory fię fprzećiwa y wnośi fię [...] tak iżeby wśiadł w kośćiele Bożym [*ita ut in templo Dei sedeat*] okázuiąc fię iákoby był Bogiem. *WujNT 2.Thess* 2/4; *SarnStat* 255 (2); *VotSzl* Dv. Cf *Przysłowie*.

»tym obyczajem (...) iż(e)by, tym(że) sposobem (...) iżby« (5 : 3): *UstPraw* F4; *BielKron* 386; *KwiatKsiqż* P4v; per aversionem aliquid emere, Tym obyczáyem co kupic yżby fzkodá tego była ktory kupuye *Mącz* 487b; *GórnDworz* H8v; *HistRzym* 70; *WujJudConf* 23v; Tymże fpofohem práwá niech fię w fobie máia/ áby wyfłępki winnych iednákim obyczáiem karály: á iżby iednáko o pożytku [...] wśytkich rádżyły [*Ad eundem modum leges se habeant, ut facinora sontium eodem modo puniant utque commodis ... omnium ex aequo consultant*]. *ModrzBaz* 71.

b. Porównawcze: jakby (1) : gdy w tę páre [*zadkowq*] świećę zápaloná wráziłz/ będzie siárká iálnym płomieniem gorzéc/ ktory płomień nitrzyná ku gorze popędzi/ iż by też więc dymáczem dáł. *SienLek* V4.

c. Sposobowo-wyłączne (1) :

Połączenie: »tylko ... iżby« (1): Othoc zoftháwił [...] obronę/ iáko fie małz bronic [...] Tylko ábyś miał ferce wierne [...] á litował tego zawźdy/ ieflibyś obraził fwięty Máyeftat iego/ á iżbyś fie zawźdy [...] w káżdym vpadku fwoim wroćił do niego. *RejPos* 328.

F. Warunku [wobec zdania głównego w postpozycji (88), w antepozycji (32); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (24): II po gdyby (7), jes(t)li(że)by (7), by(ż) (5), jesli (5), gdy (1), iżby (1), żeby (1); III po by (1), gdyby (1) ~ w antepozycji (4): I przed iżby (2), jesliby (1); ~ w interpozycji (2): między gdzieby (1), iżby – gdy (1)] (140) : *BierEz* H4; O iakobych iá okrutná matka była/ iijżbych przeżegnanié na fłybienicę fynowi datz miała. *OpecŻyw* 88v (2); *RejJóz* D6 (2); *RejKup* d8v (2); Iżby wzgorę nie było nic miłsternieyfzego/ Mogłby názwác pártáczęm rzemieśniká tego [Boga]. *RejWiz* 115; Iefli fie wywiem wołá oycá moiego [...] á było by co o Dawidzie dobrego/ y nie tudziez bym połał do ćiebie/ a iżbym ći nie oznáymił [*si investigavero ... et non statim misero ad te et notum tibi fecero*]/ to niechay vczyńi Bog Ionáćie *Leop 1.Reg* 20/12; *UstPraw* H2; *BibRadz Gen* 18/32; Iefzcze

bym był więczey thrzymał o iego powfścięgliwości/ by był iaki znak pokazał chczenia/ á potym żeby był zaniechał wżytkiego: ábo/ iżby fie był fthrzymał od winá *GórnDworz* Aa7v; A fnađzby y fámy ty owieczki dobrowolnie by ią [welnę] ftrząfály s fiebie [...] gdyby cie poznały być prawdziwym páfterzem swoim: á iżbyś ie karmił onymi wdzyęcznemi páftwiłki [...] Pána śwego. *RejPos* 189 (8); *BiałKat* b2v; *RejZwierc* 126v (7); *ActReg* 87; *SarnStat* 194; *GrabPospR* L3; *SkarKaz* 636a.

Przysłowie: Zły radby iżby z nim wżyfcy poginęli. *BierEz* L3v.

Połączenia: »iżby ... anoby« (1): Iákoby rzekł [zazdrościwy] káždy/ iżbych ia vmiał lepiey/ á iżby thák o nim rozumiano/ áno by ze wżytkiego nic nie było. *RejZwierc* 57.

»chyba, iż(e)by« (34): Brodę ieftli by miał golić/ tedy lepiey aby ią [...] nożyczkami ftrzygł [...] chyba yże by miał łam łwą brzytwię. *FalZioł* V 65v; *GlabGad* B (7); *KromRozm I* E3 (5); *KromRozm III* F6v; *Diar* 50; *UstPraw* K2; gdy [Turcy] nabożeńftwo czynią/ vmyią łobie poślednie części ciála [...] chybá iżby był chorym/ á iefliby ktemu wody niemieli *BielKron* 260 (2); *KuczbKat* 135 (3); *RejZwierc* 19 (5); *Oczko* 33v; *SarnStat* 588 [idem] 631 (7).

»jedno iżby« (1): A kto fćirpi ftaroświefłkie wafze obyczaie/ iedno iżby też był tako ftary iako ij wy? *ForCnR* C4.

»iżby ... już« (3): Gdyby fie [...] wydała bolączka [...] Zafię krom wyłożenia bolączki, iżby miał w bokoch [...] ftrzekanie/ kłocie. Iuż pewny znak ieft Morowem powiethrzem zarażenia. *FalZioł* V 66v; *RejAp* 80; *RejPos* 247.

»okrom (tego), iżby; oprócz, iżby« (3; 1): ktorziby szędziowie [...] zawiętki prava czynili łwą volią [...] mayą bicz karani okrom tego izbi [Wyjąwłzy żeby; *excepto, si JanStat* 483] takove odkłady ze zwolienia ftron czynili. *ComCrac* 15v; *UstPraw* H4 (2); w Ruśi nie potrzebá Stawów przełufzác oprócz iżby v niego miał co opráwiác. *Strum* L.

»iżby ... oto« (1): iefliżeby kiedy potym fynowie iego/ Odftąpili tu fwowolnie od zakonu moiego/ [...] Abo łpráwiedliowości me iżby też w czym zgwałćili [...] Oto fie w gniewie porużę przeciw im *LubPs* T5.

»iżby ... tak; tak, iżby« (1; 1): *UstPraw* B3v; Pánnie/ wdowie/ dozwalam miłości/ y to ták/ iżby náđzieiá małżeńftwá byłá. *GórnDworz* Cc.

»iż(e)by ... tedy« (13): A gdyby iuż chciał ku załufzeniu rany albo iżby iuż ciało nad wzwyż wyraftało Tedy wezmi łałunu palonego *FalZioł* V 99v (5); *LibLeg* 6/116v; *Diar* 93; *UstPraw* B4v (3); *SienLek* 26; by to ták być miało/ á iżby nam łpráwy ciála náłzego co pomoc miały/ tedybych tbe go żadnemu naprzod nie dał/ ktoby pilniey łpráwy zakonne pełnił. *RejPos* 13v; *Strum* O4v.

»iżby ... toć« (1): A iżby kto rzekł iż tu Anyoł woła vpádło vpádło/ toć iuż podobno o onym ftárym Bábilonie powieda/ ktory iuż był vpadł? *RejAp* 122v.

»iżby ... toż« (1): nykth ym nyemogl pomocz yedno yzby fyn bozy łtápył na łzwyath [...] y czyerpył [...] y umarl thozby ye odkupyl *PatKaz II* 33.

»wyjąwszy, iżby« (31): *OpecŻyw* 64; *FalZioł* V 13v (2); *GlabGad* K8; Kmieć łláchćicá niemoże nágánić w łláchectwie iego [...] wyjąwłzy iżby to nágánienie łłyłzał [nisi forte ... *audierit JanStat* 556] od drugiego łláchćicá *UstPraw* A4v (15); *SienLek* 22 (7); *StryjKron* 385; *WerGość* 261; *WerKaz* 290; gđzieby w tym niedbáli byli: tedy Woiewodowie nowá Elekciá winni łzłáchćie złożyć będą/ ku

obiéraniu nowég^o Pifárzã: wyiãwfyzy iżby Rzeczãpółpolitã zãbãwion był [*excepto si ... sit occupatus* [JanStat 497] álbo chorobã. *SarnStat* 563 (2).

a. *Warunkowo-wyłączne, zazwyczaj w połączeniu z wyrazami „jedno”, „tylko”*: *byleby* [wobec zdania głównego w postpozycji (10), w antepozycji (4), w interpozycji (1); *wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji (5): II po kiloby (3), gdyby (1), kiedyby (1)] (15)* : gdy będzie [magnes] włożony pod głowy białey głowie [...] (iżby onim nie wiedziała) natychmiał męża będzie przez fen chciała obłapić *FalZioł* IV 56a (2); przez to tańcowanie y ciało czwiczã/ y wielkã członkom [...] chypkość przidaia/ gdyby tylko młodzieńczykow ku nierządnyim zãpaleniom niepobudzali/ y yzeby ich dobrych obyczãiw zbytnia tá lekkość niepfowała. *KwiatKsiãż* P3v; *SienLek* 162; *RejPos* 168v; Azałz málo Pan Bog dał rozmãitych przyfãmkow do fnãdnego dobrego mienia [...] poćciwemu człowieku? kiedyby iedno chciał/ á iżby też dobrowolnie á niedbãle [...] nie zãpominał grulzki swoiey w popiele. *RejZwierc* 111v (4); *ActReg* 126.

Połączenia: »jedno iżby (wždy)« (4): *RejPos* 231; gdy čás brãcia mili [...] Będzicie mieć/ czćcicież to kiedy gdzie możecie/ Iedno iżby poćciwie *RejZwierc* 239v (2). *Cf* »jedno iżby ... już«.

»jedno iżby ... już« (1): Owa ktożkolwiek á fãkãdokolwiek ieft/ iedno iżby o nim mocno poštãnowił wiãrę swoię/ á wedle [...] poštãnowienia iego fwiãtego zãchował mu powinność swoię/ iuż v niego ták fwiãty iãko nazacnieyfzy [...] fãtan fwiãthã tego *RejPos* 300.

»tylko iżby« (1): tu Pan mocno powiedãc raczy/ iż fie tákiemu duchowi przypãtruy/ iãkiżkolwiek ieft/ tylko iżby był duchem prawdy *RejPos* 284.

b. *Pozornie warunkowe [wobec zdania głównego zawsze w antepozycji] (5)* :

Frazy: »iżbyś tak mniãał« (1): A iżbyś ták mniãał [...] áby tylko w dzyeñ fwiãteczny Duch s. w możności fwey był fie obiãwił. Od poczãtku fwiãtã wfyzthki fprãwy [...] były zã fprãwã Duchã s. *RejPos* 141 v.

»iżbyś (też) tak rzekł« (4): A iżbyś ták rzekł/ coż też zã iurgielty [...] biorę od Pãnã tego? Tu fãm rozeznay. *RejPos* 74v; Iżbyś też ták rzekł/ átom fie wczorã modlił [...]. Obacz vbogi człowiecze *RejPos* 133 (4).

G. *Przyzwolenia: choćby [wobec zdania głównego zawsze w antepozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji III po chociaby (1)] (7)* : á iżby też Dãrius oblicznie przyłzedł [*etiam veniente Dario*]/ niemogł by [biskup żydowski] fwey przyfięgi odmienić. *HistAl* B7v; *KromRozm* III H4v; *RejAp* 135; iżby gorãczce y członkóm drugiem wćiele pomoc to niemiãło/ może czãłem pomoc: ále nie z ónéy piérwfzëy intencyiëy *Oczko* 22v.

Połączenia: »iżby ... lecz« (1): trwogã przytomna fię lżyłã/ [...] Tá/ iżbym kiedy chciał odstãpić złości/ [...] Lecz [...] Leżãłem máiac zã wodze/ y pãny/ Sprofnã chęć *GrabowSet* I3v.

»iżby ... tedy« (2): Iżbych puścił głod/ miecz/ mor [...] ná ziemię/ á ftãnie przed oblicznoñciã moia Iob Dãniel Noe [...] thedy niewierni poginã/ á ci zbãwiã dufze swoie [*bibl: Ezech* 14/19] *RejAp* 83; chociaby też wfyztko w fwey mocy miał/ á iżby też czëgo mogł [...] z dowćipu swoiego dowieść y wczynić wedle myfli fwey/ tedy mu tey drogi dodawa Pan/ áby żadney rzeczy nigdy nie czynił wkwãpliwie *RejPos* 183v.

H. *Czasu; bezpośrednio następcze: ażby, dopóki nie* [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji: II po aż(by) (2)] (29) : Owca [...] Syna koźie poleciał: Aby o nim pracą miał/ Izby ona wyzdrowiał. *BierEz* N2 (2); warzże ty rzeczi wżitki w połtoru kwarty wody iżby trzecia część wyrwała/ á potim przecedz *FalZioł* I 18a; dać temu łać [...] iżby wkifiało/ potym wypalić *FalZioł* II 15a (17); winá weń wlać/ á wárzyć iżby iący trzecia część zołtáá *SienLek* 107v (2).

Połączenie: »tak długo (...) iżby, tym dłużej ... iżby« (5 : 1): thedi go Staroła ma [...] wyazyenyv dzyerecz. thak długo ałz zapłaci [...] abo yłzby go, then to yłczyecz łam wybawyl zwyżeny. *MetrKor* 40/818; warz ty rzeczy w wodzie [...] tak długo yż by połowicę wyrwało/ potim przecedz *FalZioł* I 6c; remę zimną wleczá gdy thak długo na głowie ciepło będzie ten worek leżał/ iłzby łię głowa mogła zapocić. *FalZioł* I 93d (5).

a. *Z odcieniem warunkowym* (2) : niechiał wwierzyć [Tomasz] świętemu z martwich włtaniu iego/ áżby był oglądał ręce y nogi iego/ á iżby łie dotknął boku świętego przebodzonego iego. *RejPos* 120.

Połączenie: »pierwyj ... iżby« (1): nigd niemoże pierwyi w winnicy pánłkiéi być/ iłzby go pán przes łowo a ducha fwe^{go} świętego wezwał. *MurzNT* 96.

I. *Przeciwieństwa: zamiast, podczas gdy* (2) : Czemu człowiek ziewa. Powiadał lekarze iż to bywa z nieiakiey tefkności [...] albo gdy kto łiedzi miedzi nie lubimi iżby łie rad indzie widział. *GlabGad* C2; A iżby łłánował dułfe łáko oflem ták iá kłufłe *RejRozpr* C.

2. Dopelnieniowe (1249) :

A. Oznajmujące (673) :

a. *Po vb dicendi et sentiendi zawiera stwierdzenie albo przypuszczenie pewne lub prawdopodobne ze stanowiska zdania głównego: jakoby, żeby* [wobec zdania głównego: w postpozycji (491), w antepozycji (2), w interpozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (47): II po aby (15), żeby (11), iż(e)by (9), iż (5), że (3), by (1), jakoby (1); III po iż (1), żeby (1); ~ w antepozycji (9): I przed iż(e)by (8), iż (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (116)] (498) : Záiác niegdy łífce przymowił/ Iżby on nád nię łepłzy był *BierEz* P4 (7); ten człowiek nauczá iłzby náłła łłuzba w kołciele była marná. *OpecŻyw* 69 (27); *ForCnR* B2 (2); *PatKaz* I 1v (7); *PatKaz* II 60 (2); *PatKaz* III 91 (9); *HistJóz* B3v; Auicenna powieda yłzby wonia płiego rumnu wiathry w głowie trawła *FalZioł* I 41c (57); *BielŻyw* 1 (4); *LibLeg* 11/174v (25); Czo namię kładał zydownie izbych był bluznierz, abo izbym zakazował dani Cefarskiey, thy znałz [...] ietłim ia to vczynił *WróbŻołt* C4 (4); *RejPs* 90v (3); *ComCrac* 13; *LibMal* 1543/69 (2); *RejJóz* D6; *RejRozm* 399; *RejKup* n4 (6); zápewne wiedz iżby tym obyczáiem łud náłz nie mogli być zliczon [pro certo scias quod noster populus poterit sic numerari] *HistAl* C7v; *KromRozm* I B2 (10); Abowim dzyerzał [Tertullianus]/ iłzby Bog od wyekow cyáło myał *KromRozm* II q (7); *KromRozm* III I (13); *DiarDop* 101 (2); *LubPs* R6v; *GroicPorz* A4v (8); *KrowObr* 207 (2); *RejWiz* 11 (5); *Leop* 2.Reg 11/20; ietłiby kto mnimał iżby miał krzywde/ wolno áppellowáć *UstPraw* Hv; mowilz iżby tá/ aqua benedicta/ Miáłaby náłze zgłádzic/ omnia delicta. *RejZwierz* 106v (6); *BibRadz* Gen 20/11 (6); piłáli nań iżby miał wzburzáć łud łółpolity *BielKron* 140 (33); *GrzegRóżn* Iv; *KwiatKsiąż* C2v (3); *Mącz* 9c (2); *SienLek* 61v (4); *RejAp* 2 (7); dał mu tho znać/ iżby rad miał takiego człowieká [czarnoksiężnika]/ kthoryby łie s tym rozumiał *GórńDworz* T5 (12); Mienilz iłzbych ia

właŃne⁸⁰ oycá zdrádzilá *HistRzym* 5v (6); Pomniác ná to/ iż bys fzedł iáko flepy zá flepym *RejPos* 173 (29); *RejPosWiecz*³ [97] (2); *BiałKat* 58 (3); *KuczbKat* 350 (5); záwždy o nim [kubku] myšlił áby go kto nie vkradł/ álbo iżby mu iáko nie zginął. *RejZwierc* 176 (22); *BielSpr* 22v; znam že Bog vmyšlił iżby cię zátrácił [cogitaverit Deus perdere te] *BudBib* 2.Par 25/16; *CzechRozm* 54 (9); *PapPan* N4v; *KarnNap* Cv; to czuie do siebie/ iżby temu [urzędowi] niešproftá. *ModrzBaz* 43v (3); Okrom tego iŃzby ná mocney opoce Zbáwienia wiecznego poftáwił nogę twoię [...] przybyłóć by miłe á wesołe ferce dobrego Ńumnienia *SkarJedn* 365; *Oczko* 6v; *SkarŻyw* 2 (7); *MWilcHist* A4 (3); *StryjKron* 385 (3); tuŃzę/ iż by podobno I.M.X.K. mogł fię przeciw mnie oborzyć *CzechEp* 31 (25); *NiemObr* 24 (5); *WerGość* 214 (2); *BielSjem* 7; *GórnRozm* Cv (8); *ActReg* 124; *OrzJan* 77 (3); *LatHar* 330; niektorzy powiedáli/ iżby Ian zmartwychwftá [quia Ioannes surrexit] *WujNT Luc* 9/7 (5); *SiebRozmyśl* K3; *GrabPospR* L2v; *PudłDydo* B2v.

Powtórzenia spójników w tym samym zdaniu: iż ... iżby (4), *by ... iżeby* (1): mnimiał [Niemiec] by káżdego komu Ńkankę dano/ Iżeby go y s przodkow tym náleiem zwano. *RejFig* Cc7v; To theż pewno wiem/ iż choćbych częgo nábył zá márná rádá twoią/ iżbych thego nigdy nie vzył *RejPos* 116 (3); *RejZwierc* 66.

Połączenia: »jedno iżby« (5): *RejPs* 85v; Kto theż Ńlychał o Ńprávach/ pirwŃzych przodkow iego/ Nie zezna/ iedno iżby/ Ńzkodá domu tego. *RejZwierc* 57; *RejAp* 4; *RejZwierc* 131; *SkarŻyw* 582.

»tak(o) (...) iż(e)by« (28): PáŃterzowi Ńię ták zdáło/ Iżby Ńtádá vbywáło. *BierEz* R4 (2); tze mu ták mowi pan náŃŃ/ iż by Ńludzy iego taki wyŃtęp vtzynili *HistJóz* D2v; *LibLeg* 11/163v (2); *KrowObr* 207; *RejZwierc* 40; *BielKron* 230v (2); *SienLek* 114; *GórnDworz* X2v (2); *RejPos* 4v (4); *RejZwierc* 99v; *BiałKaz* K3v; ták rozumieli/ iżby ten Nátán nie był Ńyn Dawidow właŃny/ ále był Prorokiem *CzechRozm* 150v (5); *PapPan* Cc2v; *SkarŻyw* 68; *CzechEp* 127 (3).

W konstrukcjach składniowych:

A cum inf w zdaniu głównym [w tym: zdanie z „iżby” zamiast A (1), zdanie z „iżby” zamiast inf (1)] (2): dáł w piŃzczeli. Prze piŃkánie mniemáiąc być/ Iżby mogł ryby połówić *BierEz* I2; Toli ieŃt waŃs Ńyn ktoręgo wy mowicie/ iijżby Ńie Ńlepo narodzil *OpecŻyw* 63v.

nie tylko iżeby ... ale (1): Ci o Ńoby dźyerzeli/ nye tylko iżeby byli koŃcyołem bożym/ ále theż/ iż duch S. [...] im theż zęŃlan *KromRozm III* E2v.

Oratio recta w zdaniu rozpoczynanym od „iżby” (13): Senat im [pospolŃtwu] to rozvodzil ná obie Ńtronie/ iż byŃmy tym rozgniewáli CeŃárzá *BielKron* 205v (5); *RejAp* 43; Tedy mu on [...] powiedzyeć raczył: IżbyŃ ty nigdy nádemną žádney mocy nie miał/ by thobie dobrowolnie nie byłá daná *RejPos* 100 (3); *RejZwierc* 56v (3); *SkarŻyw* 309.

Konstrukcje eliptyczne [w tym: w zdaniu głównym (4), w zdaniu rozpoczynanym od „iżby” (2)] (6): Theż ŃpowieŃci Galienowey/ iŃzby fok tego ziele korzenia [...] ieŃt lekarŃtwo doŃwiadczone na żóŃtá niemocz *FalZioł* I 106d; Gdźyeż o tym iżeby w krzeŃciyańŃtwye gromádá [...] przełózone koŃcyelne Ńoby Ńtáwiłá/ álbo iżeby przez wkłádánye rąk ducha S. [...] dáć mogłá? *KromRozm III* 15; *RejPos* 315v; Pan powieda iżby dobrze przy kápuŃcie drugá kápuŃtę choiay czárná. (marg) Pan s pániá iáko Ńie rádzá o puŃmiŃki. (—) *RejZwierc* 59; *CzechEp* 143.

W streszczeniu rozdziału (2): Kápitulum Wtore. Iżby fie nálázły przyczyny dobrej ípráwy/ by ludzie chcieli *RejZwierc* B3 [*idem*] 186.

b. Zawiera treść podaną w wątpliwość, niepewną, często przy zaprzeczonem zdaniu głównym: jakoby, żeby, czyby [wobec zdania głównego: w postpozycji (39), w antepozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (3); II po aby (1), iżeby (1), żeby (1); ~ w antepozycji: I przed iżeby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (11)] (41) : *OpecŻyw* 106v; yeřthliby ktora viess zaprzala yze by dony szladv nyeprzignano *MetrKor* 40/812; *BierRozm* 26; *LibLeg* 11/40v (5); *SeklKat* Ov; nie wierzył iżby ieden Bog [...] ciało twoie ítworzył [*Nec credis quod ... creaverit*] *HistAl* Kv; Kyedy przydźye fyn człowyeczy mnimalř iżby wyáre nálázł ná żyemi? *KromRozm I* M4 (5); *KromRozm III* D7v (3); zna iż świeczkę zágásił/ ále fie przy iżby Idźiego ránił *UstPraw* D4v (2); Což thedy powiedam áby bałwan miał czym być? ábo iżby to co íeřt bałwanom ofiárowano [*quod idolum quid est? Aut quod idolothytum*] miało czym być? *BibRadz* 1.*Cor* 10/19; *GrzegRóżn* E4; *KwiatKsiąż* E4; *Mącz* 447a (2); *RejAp* 133v; widział tho kiedy kto z w.m. iżby mu fie tknąć íerczá/ bárzo niemiáło? *GórnDworz* G2 (4); począł pánu Bogu przygániáć/ iżeby nie był ípráwiedliwy íędzia *HistRzym* 88; *RejZwierc* 172; *CzechRozm* 257v; *Oczko* 27v; Bá y prozno o tym gádáć Iżby fie wam miał vkázáć. *MWilKHist* I3; *CzechEp* 92 (2); *GórnRozm* C3 (2); *GórnTroas* 61.

Fraza poprzedzająca zdanie z „iżby”: »daj to« = *dajmy na to, przypuścmy* (1): Day to iżby w ktorey przygodzie nie káráć [mężobójstwa] gárdłem/ ábo krew y ízkodę z niey ofzácowáć fie godziło *SkarKaz* 315b.

c. Zawiera treść uznaną za niemożliwą, ze stanowiska zdania głównego nie istniejącą, nie znaną przedtem, nieistotną (zdanie główne często zaprzeczone) [wobec zdania głównego w postpozycji (124), w antepozycji (10); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (19); II po aby (16), by (1), iżby (1), III po aby (1); ~ w antepozycji (5); I przed iż (4), żeby (1); ~ w interpozycji: między aby – iżby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (53)] (134) : Alboř podobno nie ślychał/ Iżebych ia dobrze biegał. *BierEz* L3v (5); czemus go nie zachował/ iżby był tak marnie niezgínał? *OpecŻyw* 48v (8); *OpecŻywSandR* nlb 2; yřzby fyą ízmyala [*Maryja*] nigdy nyeuydzyana *PatKaz III* 109; *HistJóz* B4 (2); *FalZioł* V 22b; *BierRozm* 16; yelly zebi tego wyecz naschi przewiescz niemogly yzbi przodkiem granycze nasche okazowały *LibLeg* 10/70 (4); *RejPs* 52v; *ComCrac* 11v; A nye mnimay iżeby to ci śwyęci doktorowye łobye z pálcá wyřsáli. *KromRozm I* O4 (6); *MurzNT* 126; *KromRozm II* g4 (4); *KromRozm III* E4 (11); *GliczKsiąż* Q2; *KrowObr* 27 (4); *RejWiz* 88v; Chcą Miedź Srebrem fárbowáć/ [...] A iżby nie brząkáła/ tego íey nie dáli. *RejZwierc* 112v; ia o łobie nie rozumiem iżbych iuż krefu dořzedł [*non arbitror compehendisse*] *BibRadz Philipp* 3/13 (3); iżbych miał odřtápić pířmá prawdziwego tego nieuczynię. *BielKron* 195v (3); niekiedy mawiał [*Nero*]/ żadam tego yżeby był nigdy pířma [...] nieumiał *KwiatKsiąż* F4 (4); Iżby ludzie z głowami miedzy Połty niebyli/ tego niechay nie mnima áni powiáda żaden *OrzQuin* Cv; gdyż fie żaden ozwáć nie może áby był bez grzechu/ á iżby nie zářlużył ípráwiedliwego íádu *RejAp* 47v (3); *GórnDworz* C4v (7); *GrzepGeom* C4; *HistRzym* 3; *RejPos* 8 (10); *RejPosWiecz*³ [97] (2); Niech żaden niemowi gdy bywa kufzon/ iżby go Pan Bog miał kuřić *KuczbKat* 425 (4); *RejZwierc* 147v; *CzechRozm* 108 (3); *PapřPan* O2v (2); *SkarJedn* 236; *StryjKron* 180; *CzechEp* 221 (3); *NiemObr* 101 (4); nieřlycháć/ iżby kiedy w Polřcze

o potwarz pryłkować kogo miáno. *GórnRozm* G3 (6); *WujNT* 151 (4); *SarnStat* 567 (2); *SkarKazSej* 670a.

Połączenie: »tak (...) iż(e)by, iżby ... tak« (4 : 1): nikt nyema o tey rzeczy ták rozumyeć/ iżeby ták muśyáło być. *KromRozm I* G3; *RejAp* 177v; *GórnDworz* Z7v; Ale iżby gromády niérządnic iáwnie chowác miano/ ták niemáłz w piśmie świétem [*De gregibus vero meretricum ... fovendis tam nihil est in divinis litteris*] *ModrzBaz* 54; *ArtKanc* K10v.

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem: *iżeby nietyło ... ale* (1): nieupham tego o żadnym [...] iżeby nietyło zá wdzięczne ich przyiác niemiał. Ale żeby mu y dziękowác niemiał. *BiałKaz* Lv.

nie iż(e)by ... ale (4): *KromRozm I* A4; *RejPos* 252v; Bo nie mamy wierzyc/ iżby ośobliwie każdą ftuczkę Chlebową [...] Pan poświęcał: ále wśyżtek Chleb ktorego dofyć miáło być ku tey Świátości ípráwowániu *KuczKat* 175 (2).

nie ... iżby ... jedno (1): Acż Pan nie powiedzýał iżby vmrzeć nie miáł/ iedno iż rzekł/ iż go ták chcę mieć áż zálię przydę *RejPos* [279].

nie rzkąc, iż(e)by (2): Bogu człowyeł porownan być nyemoże [...] yáko by też był dołkonáłym/ nyerkąc iżeby myáł przerownác *KromRozm II* f; y włos ieden z głowy náłzey ípáść nie może: nie rzkąc iżby fie ták rzecz wielka y ciężka bes woley y dopuśzczenia Bożego ítać miáłá. *CzechRozm* 245.

B. *Z odcieniem modalnym optatywno-imperatywnym; ut, quatenus, qui Cn [wobec zdania głównego: w postpozycji (496), w antepozycji (24), w interpozycji (3); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (191): II po aby (143), iż(e)by (11), żeby (11), by (4), iż (3), jakoby (3), coby (1); III po aby (11), by (1), iżeby (1), żeby (1); IV po by (7); ~ w antepozycji (13): I przed iż(e)by (8), aby (4); II przed iżeby (1); ~ w interpozycji (14): między aby – iż(e)by (8), aby (2), aby – ażeby (1), by – iżeby (1), iżeby (1), iżeby – aby (1); z zapowiednikami w zdaniu głównym (124)] (576) : *MetrKor* 38/287 (4); fludzy twey wyelmożności [...] odemnye żądáli yżbych Polłkim piśmem nieco wybiyáł. *March¹ Wiet* Av; Kruk gdy niegdy niemocen był/ Swoiey mátki bárdzo prośił. Iżeby fie nie ímućiá/ Ale zań bogow prośiá: Iżby fie ktory zmiłował *BierEz* K3v (14); człowieł o ktorégo żydowie ítoią ijżby był na ímiertz ofádzon/ ielcti owłseyki niewinny *OpecŻyw* 133 (23); *OpecŻywSandR* nlb 2; *PatKaz I* 2 (2); czy czo wczyfczu yzby zmk byly uyruany profżą *PatKaz III* 124 (11); xýążę rzekło dzýewce íwey Afenech iżby pocałowała Iozefa *HistJóz* B4v (15); *TarDuch* Cv (3); baba ma fie około tego ítarác, iżeby nołzki dziecięce naciágnąc *FalZioł* V 22a (13); *GlabGad* G4; *March²* Dv; *MiechGlab* 3; *LibLeg* 7/11 (38); *WróbŻołt* Q3; *RejPs* 60 (8); *ComCrac* 12; *RejRozpr* C4; *RejJóz* K3v; *SeklKat* X; *RejKup* d7v (2); matka Dariufowa pifałá mu/ áby wziął przymierze z Alexandrem/ á iżby ínim [...] żadnym obyczáiem nie walczył [*ut pacem Alexandri peteret, et cum ipso ... nullo modo pugnet*]. *HistAl* E8 (3); *KromRozm I* A2v (6); *KromRozm II* e2v (4); *KromRozm III* C8v (6); *Diar* 45 (2); *DiarDop* 102 (2); gdy go mátká námawýála iżeby fie ożenił/ zwykł był mátki [...] zbywác *GliczKsiąż* O8 (3); kazał obłokom by fie rozrośiły/ A iżby fie nyebyelkye fortki otworzyły. *LubPs* R6v (11); *GroicPorz* mmv; *KrowObr* 62v (7); *RejWiz* 95v (7); Vítáwiliłmy iżby wagá y łokieć był iednáki *UstPraw* F3v (12); *RejFig* Dd5 (3); chcę iżbyfcie mię ná wśyżtkim flucháli. *RejZwierz* 33 (2); Nápomina y áby nie chodźili /á iżby bitwy nie ítaczali [*Ne ascendatis et ne pugnetis*] *BibRadz Deut* 1/42 (35); ná kthorym*

[sejmie] fie śláchtá dopieráá thego/ iżby duchowni ná woynę ieżdźili *BielKron* 403 (17); *GrzegRóżn* Ov; *KwiatKsiąż* B4 (25); *SienLek* 4; *LeovPrzep* b3; Anyoł mu powiedział/ iż to grzech/ á iżby tego nie czynił. *RejAp* 191v (12); *GórnDworz* C2 (25); Y rofkazał themu człowiekowi/ áby fzedł do nich/ á iżby okazał ná łobie y wyznał możność boftwá iego *RejPos* 46v (49); *BiałKat* 213v; *KwiatOpis* A2v (3); *HistLan* B2 (2); *KuczbKat* 260 (9); *RejZwierc* 2 (10); *BudBib* 2.Par 1/11 (9); *HistHel* D3; *Strum* A4; tego im życząc żeby ná nie Bog był łáfkaw/ á iżby ich też on Anioł iego ftrzegł. *CzechRozm* 47 (5); *PaprPan* O2; *ModrzBaz* 132v (8); *SkarJedn* 22; *Oczko* 21; *MWilKHist* F4 (2); *CzechEp* 259; *WerKaz* 284; *PudłFr* 37; *ArtKanc* C13v; wymogli to ná Krolu [...] iżby Krol do zbrodniow nic nie miał *GórnRozm* C3v (10); *GostGosp* 54; *GórnTroas* 54 (4); *OrzJan* 130; *LatHar* 95 (2); rofkáziuę [...] iżby fię zóná od mężá nie odłaczáá. A iefliby fię odłaczył/ niechayże trwa bez małżeńtwá [*praecipio ... uxorem a viro non discedere; quod si discesserit, manere innuptam*] *WujNT* 1.Cor 7/10 (26); chcąc tego/ iżeby od przereczonych żaków [...] żadného cłá [...] nie brano [*volentes, quod ... nulla ... telonea ... requirantur* *JanStat* 217] *SarnStat* 202 (15); *SiebRozmyśl* [A3]v (6); *CzahTr* B2v.

Powtórzenia spójników w tym samym zdaniu: aby ... iżeby (1), iżby ... aby (1): *FalZioł* V 21a; *Vítawiliśmy/ iżby wśelákie młyny/ iázy ktoreby były ná Wifle [...] coby wádzily ku fźciu Szkutam/ Tráftam etc. áby były fkázone.* *UstPraw* E2v.

Połączenie: »tak(o) ... iż(e)by« (5): Nietoperzá táko fskazał: By pierze z niego zebrano/ [...] By też miedzy ptaki nie był/ Y z żwierzęty áby nie żył: Iżby iedno w nocy latał *BierEz* Q4; *GórnDworz* G7 (2); *HistHel* C4v; mądrzy ludzie ták rofkáziuę prawodawcom/ iżby tákie ftánowili práwá/ ktoreby głupstwo wykorzeniáły *GórnRozm* I4v.

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem: nie ... ale iżby (4): nychcełł fmyercy grzeffného alye yzbiłya nawrocyl *BierRaj* 19; *GórnDworz* Mmv; *RejZwierc* 39v; *CzechRozm* 188v.

nie ... je(d)no iżby (2): pan voyewoda niezada syenkowey dvlche [...] yeno yzbi fye ti rzeczi [...] wroczyli. *LibLeg* 11/49v; *RejPos* 319v.

nie tylko ... ale iżeby też; nie tylko, iżeby ... ale (1 : 1): [*kacyrzowie*] wśczynáli to/ nye tylko iżeby bífkup yeden nád drugim/ ále y nád infłymi káplány żadney władzey nyemyał *KromRozm* III Pv; *KwiatKsiąż* M2v.

Fraza poprzedzająca zdanie z „iżby”: »(Panie) Boże daj (mnie to)« (6); *OrzRozm* V3v; *OrzQuin* Aa5; To ofobliwe Páńftwo Pánie Boże day/ iżeby Iego K.M. wierne było *KwiatOpis* C4 (3); *KuczbKat* 385.

a. *Zazwyczaj w połączeniu z wyrazami „jedno”, „tylko” zawiera jedyne, wyłączne życzenie [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; z zapowiednikiem w zdaniu głównym (2)] (11) :* *RejPs* 59; *Náturá* ni o czym więtfzey pieczy niema/ iáko iżby káżdą rzecz w iftności fwey záchowáá *GórnDworz* X7v (2).

Połączenia: »jedno iżby, iżby jedno« (3 : 1): Kto czyłt iefł/ niepotrzeba iemu iedno ijżby nogi vmył [*non indiget nisi ut pedes lavet* *Ioann* 13/10] *OpecŻyw* 92; *RejZwierz* 43v; *RejPos* 328; Nic infzego przed fię nie biorąc [...] iedno tylko áby go miłościwym pánem zwano á zónę miłościwą pániá/ [...] á iżby iedno ziemiánki pofiadáá. *RejZwierc* 41.

»tylko (a. telko) (...) iż(e)by« (4): *GórnDworz* Bb4; Nic inego nie żądam [...] thylko iżeby mię poiął za żonę *HistRzym* 5 (2); *NiemObr* 89.

b. Wyraża zakaz i obawę po *vb timendi et prohibendi* [wobec zdania głównego w postpozycji (41), w antepozycji (1); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (14): II po aby (11), iż(e)by (2), by (1); ~ w antepozycji I przed iż(e)by (2); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (14)] (42) : boiątż sie on [*Zacheusz*] iżby przed zółtępy niemogl oględatz pana Iezufa [...] wstąpił na drzewo *OpecŻyw* 62; *PatKaz III* 114v; *Burzthyn* [...] broni iżby wilkołci zbytnie do żołądka nie szły *FalZioł IV* 55a (3); *LibLeg* 11/164; *LibMal* 1552/168; *KwiatKsiąż* B (7); *SienLek* 92; niechay sie fthrzeże/ aby sie w czym niebácznie nie pochwaliá/ ábo iżby ták długo rzeczy fwey nie prowadziá/ áz do vprzykrzenia. *GórnDworz* X2 (2); Y zákazał tłuźczám onym aby tego nie roznaśzáli/ a iżby tego nie rozwoływáli *RejPos* 204v (9); *KuczKat* 300; *RejZwierc* 175v; *WujJud* 32; zábiega temu. Iżby háńbá s fzkodámi ták sie nie fzyrzyá *MycPrz* I C4; *CzechRozm* 226; Pátrzcie [...] Pánowie śláchto/ aby dla was Rzeczpof. wielkiew fzkody niewzięá: á iżby to Kroleftwo [...] niebyło przeniesione [*Videte ... ne ... detrimentum accipiat regnumque hoc ... transferatur*] z narodu náłze⁸⁰ do infze⁸⁰ *ModrzBaz* 144v; *SkarŻyw* 58; *GórnRozm* M4v; iżby niewftał [*nieprzyjaciel*] pilnie przełtrzegaymy. *GrabowSet* R2v; *WujNT Act* 19/27; *SiebRozmysł* [M]v.

Konstrukcja składniowa przeciwstawna z przeczeniem: nietylko iżby ... ale iżby (1): A nyethilko yfch bi ye⁸⁰ Krolyew. m. abo poddanem ye⁸⁰ K. m. fprawedywołczy w.m. czinicz myal. Alye ych bi syem wedlye fwego zwiczayv y opyffanego przimyerza na granyczach bicz myal pozwolicz nychcze. *LibLeg* 11/152.

Frazy poprzedzające zdanie z „iżby”: »strzeż (Panie) Boże« (2): *RejPos* 256; fzkodliwa to nie miłość fpolna/ zá ktorą ftrzeż Boże/ iżby kiedy do rozłuki [*Polski z Litwą*] nie przyśzło *GórnRozm* Kv.

»uchowaj Bog« (1): Vchoway Bog tego/ Iżebych miał vtrácić/ dobro oycá fwego. *HistHel* D.

3. Podmiotowe (336) :

A. Oznajmujące (217) :

a. Zawiera stwierdzenie albo przypuszczenie pewne lub prawdopodobne ze stanowiska zdania głównego [wobec zdania głównego: w postpozycji (107), w antepozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (9): II po aby (4), iżby (2), gdyby (1), żeby (1), III po aby (1); ~ w antepozycji I przed iżby (2); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (20)] (109) : *MetrKor* 38/287 (3); Mogłoby się to przygodzić/ Iżby mię mogł potym zabić. *BierEz* N2v; *OpecŻyw* 28; *ForCnR* A2; widzýało sie mu [*we śnie*] iż by ftał nad rzeką *HistJóz* B; gdyby sie przydało iżby mleko barzo było ciepłe [...] Taka niema dawać fać na tńczo *FalZioł* V 36a (11); *LibLeg* 6/115v (3); *RejPs* 63; *ConPiotr* 33v; *RejJóz* I6v; *RejKup* dd5; *KromRozm I* A2 (3); *KromRozm II* f; mogłoby to być/ iżeby wyele ludzi [...] wwyedłfy fye wbląd/ nowy yáki rząd foby wymyflili *KromRozm III* G3v (3); *Diar* 68; gdy by fye tráfiło/ iż by złoczyńcá dla męki wielkiew vmárł/ Sędzia był by bárzo podeżrzány *GroicPorz* ii2 (5); *KrowObr* 216v; prawdác pánie młody/ Iżby ten text mufiał mieć fzyrokie wywody. *RejWiz* 50v; *RejFig* Dd5; *RejZwierz* 39 (2); *BibRadz* I 274 (3); Stoi theż w kronice Czełkiej/ iżby [...] przyfzedł w ręce Boleśław z fynem Miećłáwowi krolowi Polfkiemu *BielKron* 345 (3); *KwiatKsiąż* B2; *SienLek* 19v (3); *RejAp* 25v (3); przychodzi mi tho częłtho ná myfl/ iżby lepiej nie vfác nikomu ná fwiecie

GórnDworz M2 (4); *HistRzym* 5v; *RejPos* 25 (6); *KuczKat* 250; iuzby tho mnieyſza iżby ciało albo máiętność była wydana ná rozdrapanie *RejZwierc* 259 (9); *BielSpr* 8v; Nie zdrogiby było [...] gdyby imioná ich wſzytkim iáwnie były oznaymione ábo obwołáne/ á iżby káždemu dozwolono powiedzieć [...] czegoby niedoſtawáło [*Non abs re fuerit, ut ne id impune illis fiat publice nomina eorum proponi potestatemque fieri cuius exponendi, quid ... desideret*] temu/ komu máią dáć vrząd *ModrzBaz* 46; *SkarJedn* 204; *SkarŻyw* 28; *CzechEp* 138 (3); *GórnRozm* I3 (3); *PaprUp* L; *GostGosp* 26; gdyby ná króla Polſkié⁸⁰ przypádko/ iżby z tego ſwiátá zſzedł [*si ... eumque ex vita excedere contigerit* *JanStat* 11] *SarnStat* 14 (10).

Połączenie: »tak(o) (...) iż(e)by« (6): yelly by szya tho thako nalyaſlo yſz by kthory nyeſprawyedlywywe przszyyangl *MetrKor* 34/134v; *RejWiz* 112; *Mqcz* 45a; tákie ludzie zda ſie ták/ iżby dwor bárzo rad widział *GórnDworz* O3 (2); *RejPos* 227; *WerGość* 244.

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem: nie ... ale (...) iżby (2): *March*³ V8v; A dano iey ieſt áby ich nie zábijáá/ ále áby byli męczeni przez pięć mieſięcy/ á iżby męczenie ich było/ iáko męczenie niedźwiadkowe [*Et datum est illis ne occiderent eos sed ut cruciarent ... et cruciatus eorum ut cruciatus scorpii*] *BibRadz Apoc* 9/5.

nie telko iżby ... ale (1): nietelko iżby zápomniał páná vpomináć [...] ále zá takim błazeńſthwem/ przyſzedłby w połmiech *GórnDworz* Kk7v.

b. *Zawiera treść podaną w wątpliwość, niepewną, często przy zaprzeczonem zdaniu głównym [wobec zdania głównego: w postpozycji (17), w antepozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji II po aby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (14)] (19)* : botz by to był dziw wielki/ iijzby ty [...] niemialaby cirpietz będątz przy méy ſmierci *OpecŻyw* 81v (2); á iákoż to podobno iż bychmy vkrádkli zdomu páná twego złoto *HistJóz* D2v; *LibLeg* 10/152v (2); *KromRozm II* b4; trudno iżeby nye vtonáł/ kto z łodzi koſcyoáá wypádkne. *KromRozm III* F6 (3); *BibRadz Ex* 18/18; iákożby to być miało/ ábyſmy ſie w ty ſidła vpłeść nie mieli/ á iżbychmy nie mieli przyſć ná pokuſy. *RejPos* 132v (2); *Oczko* 20v; Nowaby to Hiſtoria Co ty powiádaſz Mária. Iżby Kriftus miał zmartwychwítać *MWilkHist* 13; *StryjKron* 91; *CzechEp* 210; *GórnRozm* E2v.

Połączenie: »tak ... iż(e)by« (2): Ale by teſz dobrze ták było/ iżeby Święty Páweł o wałzych ſlubiech mowił [...] Tedy przedſię y iedná namnieyſza wáſzá ſpráwá: niezgodzi ſię s Páwłem Święthym. *KrowObr* 143v (2).

c. *Zawiera treść uznaną za niemożliwą, ze stanowiska zdania głównego nie istniejącą, nie znaną przedtem, nieistotną [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (8): II po aby (5), iż(e)by (2), żeby (1); ~ w antepozycji (33): I przed iż (28), iż(e)by (2), aby (1), że (1), żeby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (10)] (89)* : A iáko to pry być może/ Iżby kto mógl wypić morze. *BierEz* D4v; nie ieſt obyczáy iijzby niewiełciá twarz takowá ſmierciá vmarla *OpecŻyw* 146v; *KromRozm II* v3v; teraz ſye v Grekow y Ruſi nyenáyduye/ iżeby ſye czego nowego imowáli. *KromRozm III* L7 (5); Abowiem ſię to nieprzygadza/ iżeby márnie dóbra ſwe ten roſpraſzał/ ktory ich s pracą nazgromadzał. *KwiatKſiąż* Cv; Niepodobnáć to rzecz była/ áby Bog ćirpieć miał/ ábo iżby ſie w takim ſtanie człowieczeńſtwá ſwego zyáwić miał. *RejPos* 67v (3); *RejZwierc* 39v (2); *CzechRozm* 77v; *CzechEp* 73; Nigdy ſię to z piłmá ſwiętego nie pokázuie/ [...]

aby Piotr Apoštoły w wrzędzie ich potwierdzał/ [...] ábo iżeby kiedy pro autorithate rofkázowác miał NiemObr 41; WysKaz 19.

Konstrukcja składniowa przeciwstawna z przeczeniem: nie ... iżby ... ale (1): nyeyeft yzby uyątfzey bylo moczy ymyą maryey nyłz yezufa ale yłz gdy nałz [!] bog przełz to ymyą uyfluchaua to mamy przypyfacz załludze maryey PatKaz III 127v.

Konstrukcje eliptyczne [w tym: zdanie główne wyrażone przez „nie” (66), przez „nie tylko” (3), przez „nie lza” (1)]: nie, iż(e)by (9): KrowObr 178; KwiatKsiąż Dv; zdzieraż fie W.M. pánie Myłzkowłki s pracy/ nie iżbyś w.m. niemiał czo powiedác. GórnDworz K5 (3); SkarJedn 283; Nie iżby przełoženi kościelni mieli káždemu dopuścić wierzyć iáko kto chce WujNT 626 (2); SkarKaz 311a.

nie, iż(e)by ... ale (50): Nie iżby to zawłze było albo niemogło być inak, ale pófpolicie GlabGad N6; GroicPorz c3; Nieiżeby do końca niewiedzieli ále iefzcze znáiamość oná byłá od nich zácmiona y zákryta. BibRadz II 59d marg (4); BielKron 230 (3); KwiatKsiąż C4v; SarnUzn F6v (2); RejAp 26v; RejPos 3v (3); WujJud 71v (3); Nie iżebyłmy pánowáli wálzey wierze/ ále pomocnicy ieftełmy [Non quia dominamur ... sed cooperatores sumus] rádości wálzey. BudNT 2.Cor 1/23; SkarŻyw 278 (3); StryjKron 244; wam dał Moyzełz obrzezánie: (nie iżby było z Moyzełzá/ ále z oycow [non quia ex Moyse est sed ex patribus]) y obrzezuiecie w łzábát człowieká. WujNT Ioann 7/22 (24); SkarKaz 311b (2).

nie ... jedno, iżby (1): iefłli niemoże ode^mnie odeydz ten kielich gorzki/ iedno iježbych go pil [si non potest hic calix transire, nisi bibam illum Matth 26/42]/ bądź twá wolá OpecŻyw 100.

nie, iżby ... lecz (1): A nie iżby częłto ofiárował [Chrystus] lámeego fiebie [...] lecz teraz przy fkończeniu wiekow raz fie okazał [neque ut saepe offerat semetipsum ... nunc autem ... apparuit] WujNT Hebr 9/25.

nie lza jedno iżby (1): ktoby tego Páná [...] wedle thákiedy powinności miłowác mogł/ iuzćiby nielza/ iedno iżby ni w czym nie śmiał áni zgwałćić/ áni przelstápic nigdy woley á náuki iego. RejPos 230v.

nie iżby ... owszem (1): Nie iżby miał złámác zakon/ á z niego nas wypuścić/ owłzem go iefzcze frozey popráwił RejPos 33.

nie iżby ... tylko; tylko ... nie, iżby (1; 1): nie iżbych ia łobie przywłázczał ten wykłád Zołtarza te⁸⁰ [...] tylko pracę niemałą kthorą podiáłem WróbŻółtGlab A5; Zamki mijáiąc/ z ktorych tylko ledwie Niemcy wyrzeć/ nie iżby ná odłiecz wyniść łmieli StryjKron 406.

nie, iżby ... wszakoż (2): Nie iżby dułza brała złófc albo dobroc od nieba albo od ciała [...] Włzakoż ciało [...] znamionuie też dułzę dobrą albo złą GlabGad L8; WróbŻółtGlab A3v.

nie tylko, iżby (1): funderem pro te sanguinem nedum tibi pecuniam crederem, Roźłáł bych rad dla ciebie krew moyę/ nie tilko iżbychćy pieniędzy nie miał požycić. Mącz 244c.

nie tylko, iżby ... ale (2): A them rzeczam nyethilko yłch bi konyecz bil Alye ym dalyey thim wyeczey łzye mnoza. LibLeg 11/153; RejPos 184.

B. Z odcieniem modalnym optatywno-imperatywnym [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (37): II po aby (23), iż(e)by (9), żeby (2), by (1), iż (1); III po iżeby (1); ~ w antepozycji (11): I przed iż(e)by (10), żeby (1); ~ w interpozycji między

iżeby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (48)] (119) : a totz též ieft wolá mégo milégo oyttza/ iżbych tak odkupil człowieka/ aby fie napelnilo o mnie wślytko prorotzkie pińmo *OpecŻyw* [80]v (4); *PatKaz I* 4v (3); *HistJóz* B4v; EVforbium: wykłada fie dobrze iżeby fie go warował *FalZioł* III 31d (5); Liepiey by było iż by plácek zmlekiem był vpieczon. *March*² Dv; *LibLeg* 7/69v; *RejPs* 178; *ComCrac* 17v; *KromRozm I* P3; *KromRozm II* i; *LubPs* Z3v (2); trzebá iżby ieden był pan *BielKron* 116; A ryczerze albo boiownicy potrzeba yżeby przyrodzenia mocznego byli/ yżeby byli w naukach woiennych biegli: yżeby wielki vmyśł mieli *KwiatKsiąż* O4 (40); *RejAp* 9; *GórnDworz* Cc (8); *HistRzym* 3; *RejPos* 187v (8); *HistLan* D4v; rofkazano było wślytkim od Bogá/ áby fzyaty ochędożyli/ zón fwoich áni sie dotykáli [...] á iżby sie też ná dzień trzeći wślyfcy zefzli. *KuczbKat* 265 (7); *RejZwierc* 144 (2); W lifcie było/ iżeby/ Nábotá pozwáli/ Przed rádę *HistHel* Dv; A ktokolwiekby iednego z tych máluczkich [...] obráził/ lepiey áby mu był włożon młyńfki kámieñ około fzyie iego/ á iżby wrzucon do morzá [*pulchrum est ei magis si circumponeretur lapis molaris circa collum eius et iaceretur in mare*] *BudNT Mar* 9/41; *CzechRozm* 228 (3); *ModrzBaz* 70 (4); *WerKaz* 298; *ArtKanc* T19; *GórnRozm* Av (5); *WujNT Mar* 9/42; *SiebRozmysł* H2.

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu: aby ... iżby (1): AZażby to nie lepřza była chwałá Páńfkiey zwirzchności [...] áby ty niepotrzebne kropidłá/ kádzydłá/ dzwonki/ [...] iżby to było obroczone ná odkupienie tey niewinney krwi *RejZwierc* 186v.

Połączenie: »tak ... iżby« (1): O dayże to miły Pánye áby fie ták sftáło/ Iżby s Sionu twoyego zbáwyenye powftáło *LubPs* D2.

Konstrukcje składniowe przeciwstawne z przeczeniem: nie ... ale iżby (1): A dano ieft im áby ich nie zábijáli/ ále iżby ie dręczyli *RejAp* 76.

nie ... jedno iżby (1): zákazano Apořtołowi áby tego nie piřał/ iedno iżby to řam miał w dobrej pieczy. *RejAp* 86.

nie tylko ... ale iżby (1): wam dárowano ieft dla Chriřtuřá/ nie tylko ábyřcie weń wierzyli/ ále iżbyřcie też dla niego ćierpieli [*non solum ut in eum credatis sed ut etiam pro illo patiamini*] *WujNT Philipp* 1/29.

a. *Zazwyczaj w połączeniu z wyrazem „jedno” zawiera jedyne, wyłączne życzenie [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji* (6): *II* po aby (4), żeby (1); *III* po aby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (4)] (6) : A to nád nawyzřze/ áby fie ná wřzem działá nád námi/ řwięta wola iego/ á iżby nas ná wřzem opánowáć władza [...] á řwięthe kroleřtwo iego. *RejPos* 134 (2).

Połączenie: »jedno (...) iżby« (3): *RejPos* 116; *RejZwierc* 84v; Bo á co inřzego fie w nich [*wiciach*] zámyka/ iedno áby řláchtá zgotowáć řobie wřzytkie potrzeby ná woynę/ á iżby byli gotowi w drogę [*Quid enim ... continetur, quam ut equites apparent ... et ut parati sint ad iter ingrediendum*] *ModrzBaz* 116v.

α. *Pozorne życzenie* (1) :

Połączenie: »chyba iżby« (1): á czeřgoźci trzebá/ Chybá iżbyř iefzće wřázł pod obłok do niebá. *RejWiz* 110.

4. *Przydawkowe* (243) :

A. Oznajmujące (157) :

a. Zawiera stwierdzenie albo przypuszczenie pewne lub prawdopodobne ze stanowiska zdania głównego [wobec zdania głównego: w postpozycji (102), w antepozycji (3), w interpozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (8): II po aby (5), który (2), III po aby (1); ~ w interpozycji: między aby – iżby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (62)] (107) : ftanieli fie nám to nieścęćcié/ iżby go Pilát pułcil/ lud połpolity [...] włfytki nás pogubi *OpecŻyw* 117 (4); *PatKaz III* 98; *BierRozm* 16; Ieflyzebyfczye thaką rzecz traphyla yszby myal fzných kthori [...] nyepořluszen byczy *LibLeg* 7/41v (7); *RejPs* 87v (2); *RejRozpr* F3v (2); *RejRozm* 398; *ZapWar* 1548 nr 2668; miał odpowiedz krol Filip [...] przez fen/ iżeby ten po śmierci iego krolowác miał [*quod post mortem suam ille regnare deberet*]/ kthoby ná tym okrutnym koniu iezdził. *HistAl* A8v (2); *KromRozm III* L5v; *DiarDop* 101; *GroicPorz* m4; *KrowObr* 136 (2); gdy vřrzał doktorá/ mnimał by Bog fiedzyał/ Iżby wřzytko ná zyemi y ná niebye wiedzyał. *RejWiz* 61 (2); iefli nową rzecz Pan vdziála/ iżby ziemiá otworzywřly fie pod nimi/ pochłonełá ie [*sin ... fecerit Dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos*] *Leop Num* 16/30; Nie było tego zákazania iżby byli łobie niemieli poymowác żon zniewiałt Moábłkich *BibRadz I* 148c marg (2); máiąc tę w nim nádzieię/ iżby on vpádł^{mu} kroleřtwu dopomogł ku iedności przydź *BielKron* 368 (5); o których naukach yzebyłmy nieco powiedzieli mamy iuz czas. *KwiatKsiąż* Ev (4); Fretus fuga, Mayąc nádzieię yzby mógl vciec. *Mącz* 138a; *SienLek* 14v (3); chociayby kto miał taką [!] wiare iżby goram kazał przeřtępowác ná miejłcá ná ine [*si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam* 1.Cor 13/2] *RejAp* 18v (5); *GórnDworz* E5v (7); *RejPos* 45v (12); *BielSat* H2; áby táki káždy był vkámionowan/ Ktoryby fie rodzicom zle kiedy záchował/ A iżby im niewdzięczność iáką pokázował. *HistLan* F2v; *KuczbKat* 130; ieflicby fie teź kiedy trefiło ná tym vrzędzie być/ iżbyć fie brácia twoi zwierzyli [...] wolności fwoich *RejZwierc* 36v (4); *BielSpr* 26v; *MycPrz* II A4v; *ModrzBaz* 59 (2); *Oczko* 3v; *SkarŻyw* A2 (3); *MWilkHist* F4; *ZapKóścier* 1582/41; *CzechEp* 134; *PudłFr* 69; potrzebáby o tym *Constitutiey*, iżby/ to co ci pořtanowia/ trwáło nie poruřnie *GórnRozm* K2v (11); *WujNT Luc* 2/21 (2); *SarnStat* 1130 (4); *SiebRozmyřl* D4v.

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu: iż ... iżby ... aby (1): chciałbych tákiego gdzye widzyeć ná fwiecie/ iż gdyby kto vřrzał áno złoczyńcę iákiego wiodá ná iáką śmierć hániebná/ á iż go iuz pewnie ná ftráćenie ofádzono/ iżby fynaczká fwe⁸⁰ wzyáwřzy bárzo mięgo/ w ktorymby fie on ofobliwie kochał [...] áby gi dał ftráćić *RejPos* 171.

Połączenie: »tak ... iżby« (1): mowić raczy: Iż thák mię głofy dochodzą nędzniku/ iżbyś miał być złym/ á niewiernym [...] řzáfárzem moim. *RejPos* 192v.

b. Zawiera treść podaną w wątpliwość, niepewną, często przy zaprzeczonem zdaniu głównym [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (3): II po iż(e)by (2), jakoby (1); ~ w antepozycji: I przed iż(e)by (2); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (13)] (23) : *BierEz* G2v; Sláwa o tobie wielka/ iż by ty byl fyn boga żywe⁸⁰ *OpecŻyw* 37v (2); [A] ktore są takie siły, [I]żby sie nie przełomiły. *BierRozm* 21; *LibMal* 1543/70; Gdzyeż o tym piřmo/ iżeby Papyeż był namyáłtkyem Pyotrá S. *KromRozm III* N3 (2); *GroicPorz* h2v (2); rozmáite rzeczy á winy wynáydowáli ná Nortumbryuřá/ iákoby był řkázcá połpolithey rzeczy/ iżby thez z iego przyczyny Krol vmarł *BielKron* 238 (2); *RejPos* 333v; *RejZwierc* 191v (3); they wiáry błázeńskiey řá/ iżby

mieli po śmierci w raju s pięknymi pannami rołkołz mieć *BielSpr* 52v; *SkarJedn* 204; *GórnRozm* I4; *KochFrag* 26; ielzče do tego dołtátku nie przyłzło/ zwłalzczá v nas w Polłzče/ iżby ták wiele tákich podárkow nánołzono *LatHar* +4; *SiebRozmyśl* [A4].

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu: który ... iżby (1): ázałz ielt który ociec táki ná zyemi/ który gdyby go dziecię iego prołóło o chleb iżby dał kámień [*Quis autem ex vobis patrem petit panem: nunquid lapidem dabit illi Luc* 11/11] *RejZwierc* 10v.

Połączenie: »tak ... iżeby« (1): thack slawe puszczayá [*Wołochowie*] yzeby tho czy lyudzie wczynyely czo łfv odgranyczyeny ku Byalogrodv *LibLeg* 9/53.

c. Zawiera treść uznaną za niemożliwą ze stanowiska zdania głównego nie istniejącą, nie znaną przedtem, nieistotną [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (10): II po aby (3), co(by) (2), iżby (2), żeby (1); III po któryby (1); IV po któryby (1); ~ w antepozycji: I przed iżby (2); ~ w interpozycji: między który – iżby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (14)] (27) : Kto [...] táki dziw widział/ Iżby kiedy brzuch zęby miał. *BierEz* Bv; iá nigdy takowym łędziá niebęde/ iijzbych kogo miał wám ołędzitz ku łmierci/ nienalázwłfy w niym żadné winy. *OpecŻyw* 119; *PatKaz* III 117; Nyemáźci znáku/ iżeby był przed tym liłtem co do nich piłł. *KromRozm* II g2v; *KromRozm* III D8 (3); Nye widzyálem ya nigdy człeka pobożnego/ Iżby mu z łálki Páńłkyey częgo nye dołtáło *LubPs* K2; *RejWiz* 151; *GrzegRóżn* Ov (3); *RejAp* 28; *GórnDworz* Kk4v; *HistRzym* 120v; *RejPos* 188 (5); *RejZwierc* 66v (2); Czáluby mi nie stáło [...] Izebych mogł wypiláć łpráwy tych cnych ludzi *PaprPan* Aa4v; *CzechEp* 188; ná łwiecie nie ielt człowiek żadny/ coby dobrze czynił/ á iżby teź Pánu nie przewinił. *ArtKanc* P6; *WujNT* 47.

Konstrukcja składniowa przeciwstawna z przeczeniem: nie tylko ... ale iżeby (1): tá [*przyczyna*] fię z łłowá Bożęgo nigdy pokázáć nie może/ áby Piotr nie tylko w Rzymie miełzkał y wczył/ ále iżeby ták kiedy był *NiemObr* 51.

B. Z odcieniem modalnym optatywno-imperatywnym [wobec zdania głównego: w postpozycji (84); w interpozycji (2); wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (31): II po aby (21), iż(e)by (4), któryby (2), coby (1), jakoby (1); III po aby (2); ~ w antepozycji I przed iżeby (2); ~ w interpozycji (2): między aby (1), aby — iżeby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (28)] (86) : licemiernicy ij xiáżęta żydowłcy/ ołtatecznie radę wczynili iijzby koniecznie Iezufa zabili. *OpecŻyw* 82v (8); *OpecŻywSandR* nlb 3v; *PatKaz* I 9v; *PatKaz* III 152; *FalZioł* I 15b (4); dvv rzeczi zanda Iedney zebi ięgo k.m. onęgo za łina przyanł Drugiei iłłbi ięgo bronil moczą i pomoczą łwoyá. *LibLeg* 6/55 (5); *WróbŻołt* Bv; *RejPs* 120; *ComCrac* 12v (2); *LibMal* 1549/149; Prołbá z vtrapieniem łerdecznym/ áby Pan nie raczył przedłuzáć z zmiłowaním łwoim á iżby co rychley ołwiecił zmjłly náłze *LubPs* bb5 marg (14); *GroicPorz* f2; *KrowObr* 52v; Krol Antyochus rozełłá liłty po włzythkim krołętwie łwoim/ áby fię włzyłcy łthali iáko iednym ludem/ á iżby káždy opułcił zakon łwoy [*ut essent omnes in populum unum, et relinqueret quisque leges suas*]. *BibRadz* 1.Mach 1/43 (5); *BielKron* 373 (6); *KwiatKsiąż* A (4); Co tho ielt zá Pan/ ábym miał łłucháć rołkazánia ięgo/ iżebych miał pułćić Izráelá *SarnUzn* D7v; *RejAp* 26; *GórnDworz* C4 (2); *HistRzym* 10v; Dayze nam [...] Pánie tákie myłli á łercá náłze/ iżbychmy ty łkromnołci á łpokoynołci/ których nas tu wczýć raczyłz/ moglibychmy tobie záchowác ku czci *RejPos* 267 (8); *RejZwierc* 161v (3); *GórnRozm* G2; *GórnTroas* 53.

Powtórzenie spójników w tym samym zdaniu: iż ... iżby (1): áby Biškupi pilność około śchodzących z thego światá mieli: iż óni/ którzy [...] idą/ ná ón świat/ iżby ciálem prawdziwym Chrytufowym pośilenie ná drógę bráli. *BiałKat* 326.

Połączenie: »tak, iżby« (1): łufzną rzecz podawał [Cycero] obiemá łtronomá/ ták iżby woýłká puścili obádw *BielKron* 131.

Konstrukcja składniowa: nie ... ale iżby (2): *WerKaz* 286; áby łam łobie wyłtáwił kościół chwálebny/ ktoryby nie miał zmázy [...] ale iżby był święty [ut exhiberet ... ecclesiam non habentem maculam ... sed ut sit sancta] *WujNT Eph* 5/27.

nie ... jedno iżby (1): tákí obyczáy káżdego tákíego. Aby mu nie minęła iuz żadná godziná/ Iedno iżby záwždy zárł *RejWiz* 169.

a. *Zazwyczaj w połączeniu z wyrazami „jedno”, „zwłaszcza” zawiera jedyne, wyłączne życzenie (5):* *RejWiz* 122; Iednáż przedię wżytkim chuc/ iżeby co mieli *HistHel ktv*.

Połączenia: »jedno iżby« (1): krocíuchno to Duch święty záwiázác raczył/ nawdzyęcnieýłszá łłżbę Bołtwu łwoiemu/ iedno iżbychmy chodzili w łwiątobliwości á w łpráwiedliwości *RejPos* 298v.

»zwłaszcza iżeby« (2): żadná z tych łpraw álbo połług/ á zwálłczá iżebyłmy łye nye narzáli [...] á iżebyłmy prawdę czynýac pomnáżáli łye [...] bez rżádenýa á rołkázowányá dobrze [...] łpráwówána być nyemoże *KromRozm III* H3v.

α. *Pozorne życzenie (2):* ćzi łię rołkółzowác zwykli [w graniu kostek]/ ktorzi wteý iedney rzeczy pilni łá/ ýzeby wżýłłkich dobr łwych połtradali/ albo zaprawdę ýzeby tylko wżýłłtek ich żywota czas/ marnie nie [!] vtracili. *KwiatKsiąż* P4.

5. *Orzecznikowe [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych: w postpozycji (6): II po aby (3), iżby (1), ktoryby (1); III po aby (1); ~ w antepozycji (3): I przed by (1), iż (1), żeby (1); ~ w interpozycji: między aby – iżby (1); z zapowiednikiem w zdaniu głównym (12)] (15):* A żadny nieiełł by też był námożnieýłý/ ktory by miał być prozen łmierci/ á iż by łie miał obronić gwałtowney grobowey możności. *RejPs* 133v (2); *Górndworz* Gg8v (2); Pan pátrż z niebá [...] áby vpátrzył iełłi ktory iełł iżby chciał zrozumieć á chciał łzukác Bogá łwoiego *RejPos* 19; Coż iełł ná tym iżbyłmy wżýłłki łistorie y wżýłłki piłmá czyłáli *RejPos* 141v (5); *HistLan* F5v; A tác iełł wola Oycá mego [...] iżby káżdy ktory widzi Syná/ á wierzy weń/ miał żywot wieczny [Haec est autem voluntas Patris mei ... ut omnis ... habeat vitam aeternam] *WujNT Ioann* 6/40.

Konstrukcje składniowe: A cum inf w zdaniu głównym (1): vkázuiác cel piłánia łwego/ ten być/ áby ludzie wierzyli/ iż Iezus iełł Chrytufem [...] á wierząc iżby byli zbawieni przez imię ie⁸⁰. *NiemObr* 94.

nie ... iżby ... ale; nie ... ale iżby (2 : 1): *CzechRozm* 91; Stárání náłze ma być/ nie iżbyłmy długo ná drodze byli [...] ále żebyłmy łzczęśliwie drogi dokończyli. *SkarKaz* 422b; Nie byłci on łwiátłościá: ále iżby łwiádczył [ut testimonium perhiberet] o łwiátłości. *WujNT Ioann* 1/8.

6. *Nawiązujące między treścią poprzedzającego tekstu, a poparciem dla niej lub zaniechaniem w zdaniu głównym [wobec zdania głównego zawsze w antepozycji] (32):* *KromRozm II* i4v; A iżebych krotko tę przyłięgę wálżę zámknął/ iáwnie łię to okazuie/ iż ktorykolwiek zwas Papiężowi przyłięgá/ mułi [...] Dyáblu łłuzýć *KrowObr* 132; *GostGospSieb* +4.

Połączenia: »izby ... ale« (1): Izby było wiele piśać co tám ná ten čás Pan czynić á (sprawować raczył [...] ále coźkolwiek czynił á (sprawował [...] wśzytko dla tego ieft nápiśano/ ábychmy [...] ośięgnęli żywot wieczny *RejPos* 121.

»izeby ... ano« (1): A izebyś o tym nye wątpił: Ano [...] ławni kácerzowye z onych flow Krytuśowych [...] błąd łwoy bráli *KromRozm II* o3.

»izby ... oto« (1): łłuchaycie [...] iż was opátrzę [...] we wśzythkich łprawach á potrzebach wáłzych. A iżbychmy łzyrzey o tym zrozumiełi/ oto wnet mamy Ewányelią *RejPos* 287.

»iz(e)by ... tak« (3): A izebyś lepyey rozumyał/ ták łye rzecz myála *KromRozm III* P8v; *WerGość* 244; *LatHar* 379.

»izby ... tedy« (2): *RejAp* 196; A iżbychmy łnádniey zrozumiełi temu/ tedy łie ták zdáło áby teź tu była przytoczoná [...] hiłtoria o tym łwiętyym powołániu thego Apołtoła łwiętego *RejPos* 287.

Frazy: »(a) izby to była prawda; a iż(e)by to prawda była« (7; 2): Iż by to była prawda nápiśano w łtarim zakonie. Numeri 12. *GlabGad* L4v; *MiechGlab* 65; *GórnDworz* Kk (3); *RejPos* 281; *RejZwierc* 39v (2); A izeby to prawdá była że y nieprzyácielom dobrze czynił. Stąd to możecie pobaczyć *BiałKaz* Mv.

»a izby (to) tak było« (7): *KromRozm II* g4v; A izby to thák było: Wezmę łłowá tyłz Apołtołkie/ ktory ták mowi. *KrowObr* 142 (3); *GórnDworz* Ee8v; *WerGość* 244; A izby to ták było? łłuchay iáko Páweł łwięty piłze do Koryntow *WerKaz* 300.

»(a) iż(e)byś lepiej (a. dostateczniej) (temu) (z)rozumiał; a iżbychmy łzyrzej (a. łnadniej) o tym (a. temu) zrozumiełi« (4; 2): *RejPos* 100v; Co iżbyś lepiej zrozumiał/ ták łię rzecz ma *WerGość* 223. *Cf Połączenia.*

»(a) iż(e)by wiedział« (3): A izby wiedział/ kthórą to czćią máią być czćieni/ Páweł łwięthy náucza. *BiałKat* 363v (3).

7. *Wyjaśniające lub ilustrujące przykładami sens poprzedzającego tekstu [wobec zdania głównego zawsze w postpozycji; wobec współrzędnych zdań pobocznych w postpozycji II po aby (4)] (20)* : od koniá do wozu ná milę dwá grofzá dáć ma/ co łie rozumie izby y wóz y koniá náymował: ále iełliby łwóy wóz miał/ tedy od koniá do wozu da pułtorá grofzá *SarnStat* 974.

Połączenia: »jako izby« (1): przyczyna cięłzkie⁸⁹ rodzenia/ bywa z łtrony bliźnięczego rodzenia [...] albo dla dziwu iákiego nad bieg przyrodzony będączego Iako izby dwoie dzieci o iedney głowie w żywocie były. *FalZioł* V 17b.

»(a to, wszakżeby) tak, izby« (3): Natymelmy [...] zołtali aby wolno belo kazdemv poddanemv náłłemv wiachacz [...] A włłakzeby tak, izby zaden w zebraniv [...] niełmiał bez [...] dopułczenia náłłego [...] z Ziemie viiezdnicz *ComCrac* 13v; *KromRozm III* O3; Dołycći temu ktory tákowy ieft/ ná łtrofowániu tym ktore bywa od wielu: ták izby łię [...] godźiło ráczyey odpułścić y cięłzyc [ita ut ... *consolemini*]/ by łnadź zbytnim łmutkiem tákowy poźárt nie był. *WujNT* 2.Cor 2/7.

»to jest (...) izby« (15): warz ie w winie á w wodzie łzałwiojowey rowno w kwarcie, to ieft iłzby wina była kwarta á wody łzałwiojowey druga kwarta *FalZioł* I 75c (2); *ComCrac* 21v (2); *KromRozm I* N3v; oznáymiełem ia tho tobie co iełth dobrego/ á co Bog od ciebie potrzebuie/ to ieft ábyś czynił łąd/ á rozmiłował łię miłofierdźiá/ á iżbyś z pokorą chođził przed Bogiem twoim [*quid Dominus requirit*

a te, utique facere iudicium et diligere misericordiam et humiliare se ambulando cum Deo tuo]. *BibRadz Mich* 6/8 (2); *RejAp* 158v; kiedyby tak iżło/ co dąley to gorzey/ tho ieft/ iżby ządwy ociec był/ niż fyn lepży: iużbyfmy byli [...] dawno do onego ofthátniego krefu złości przyźli *Górndworz* H5 (4); *RejPos* 284; *WujJudConf* 146; *CzechRozm* 162.

8. Wtrącone w formie nawiasowej uwagi (2) : A wielce (iżebych ofobliwiey rzekł) od tych grzechow powciągani mayą być/ wkore [!] ye [...] láta przywodzą *KwiatKsiąż* C4; ktore [...] Iupiter [...] vmiłował/ álbo ie iáko baiki (yżebyfmy im teź nieco pozwolili) brzmią wfpłodźił. *KwiatKsiąż* F2.

**** Bez wystarczającego kontekstu (3) :** Quo nonnunquam est coniunctio, et significat, ut, Aby/ iżby. *Mącz* 343c.

W błędnym tłumaczeniu łacińskiego „ut” wprowadzającego przykładowe użycie wyrazu hasłowego (2): Cernere, Rozumieć/ bączić. Terent. Ut consuetum amorem facile cerneret, Ták iżebyś ípolną miłość mógl dobrze poznać y obączić. *Mącz* 48d (2).

II. W funkcji partykuły (114) :

1. Żądającej (102) :

A. W zdaniu pojedynczym lub jednym ze zdań współrzędnie złożonych: niechby, oby (88) : *HistJóz* B2; wyzwol że mnie ze wżytkiego ímutku [...] á iżby niemieli moczy zaźkodzić mnie [...] zbawicielu íwiata *TarDuch* D2v; s ktorego [*galasu*] vczyniony proch á onym iżeby kto íobie ranę z złych kroft vczinioną zaípował/ thakież y dziwe mięło zgania *FalZioł* I 62a (16); *LibLeg* 6/157v (8); A iżby nienáfli miłofierdzia v kážde⁸⁰ íprawce ziemfkiego/ owífem áby byłá na wífem vcínfioná ich máiętność [...] Y niechay márnie záginie *RejPs* 163; *ComCrac* 16; *LibMal* 1544/86 (5); *KromRozm III* P4v; *Diar* 92 (3); Niechby w íwe íieci [...] powpadáli/ A ia iżbych zá obroną Páná niego wízechmocnego/ Wyfzedł beípecznie *LubPs* ee3v (4); *KrowObr* 60v (3); Y Muzyczkác pomierna [...] nie wádzi/ [...] Ale iżby iáko woł we łbie nie huczálá *RejWiz* 17v (4); *RejZwierz* 12; Aby mocni w wierze nie gárdzili mdłymi/ á iżby mdli nie íądźili mocnych. *BibRadz Rom* 14 *arg* (4); *KwiatKsiąż* D (5); *RejAp* 193; niechay náź Dworzánin ma iednego [...] przyiacielá [...] A potym drugie wżytki áby czcił [...] podług káždego ítanu [...] á iżby íie s tymi rádniey wdawał/ ktorzy íą zacni/ wzięci *Górndworz* M3 (3); *HistRzym* 80v; Dayże teź nam [...] Pánie táką wiaré [...] iákas był dał temu Apofołowi twemu íwiętemu/ á iżebyś íie teź nam [...] ozwác y tákież obiáfnić raczył *RejPos* 286v (11); *RejZwierz* 8v (6); *Oczko* 24v; *CzechEpPorz* *3v; *NiemObr* 79; *ActReg* 59; KMieć naprzod poífufzeńftwo Pánu powinien/ á iżby mu dobry przykład Vrzędnik z Włodárzem z íiebie dał *GostGosp* 26 (2); *Górntroas* 49; A iżby íie teź obecne Burgrábie Krákowfkiego miefzkánié nie gdzie indzie/ ieno ná zamku Krákowfkim rozumieć á znaczyć mógło. *SarnStat* 492.

B. W zdaniu podrzędnie złożonym, na początku drugiego z kolei zdania nadrzędnego (14) : abi dobil Budzina od Thurkow a yelly go dobedzie yzbi wżitek rozbil y wmyotal w dunay *LibLeg* 11/44v (8); A próbá iego/ gdy by czego kolwiek proíł iż by mu íie ządždy opák obrociłá y miáfto przedłużenia rádífey niechay będą íkrocone dni czáfów iego. *RejPs* 163; *ComCrac* 22; Záíę gdy Dworzáninowi do rozmowy przydzie/ iżby pomniał s kim czo mowić ma *Górndworz* I7v (3); Iż ták w zakonie nápiáno ítoi/ iż ktokolwiek chćiałby mieć ten żywot wieczny/ á ty błogofławieńftwá íwoie/ iżby miał miłowác Páná Bogá íwego *RejPos* 209v.

2. Ograniczającej: byleby (3) : Ktoby żydą vderzył iżby nie do krwie/ táki winien Woiewodzye winę/ á żydowi zá vderzenie opráwować. *UstPraw* K.

Połączenie: »tylko iżby« (2): gdy iuż nowého rogu pocznie náráltác/ tedy go ruchác niedáy thylko iżby porównał *SienLek* 177; żywot łpokoyny á pomierny/ ktory ná rownym tylko iżby na poćiwym ze wżytką wdzięcznością przełtawa. *RejZwierc* 122.

3. Wzmacniającej (7) :

A. Odnoszącej się do spójnika zdania współrzędnego (4) : O bych fie ia nie ogládał ná ty niewierniki/ Dawnołzbych ia iuż dopuścił ná nie okrutniki/ Lecz iżby fie łprzećiwncy łnadż chcieli tym chłubić/ Iż możnością ręki łwoiey mogą ie wygubić *LubPs* gg5; *KwiatKsiqż* O3v; *RejPos* 275; [*woda*] łrebro w nię włóżywży czérni? to iuż nie trzeba y przyczyn do poznánia więcý/ gdyż łye tho ná oko podawa [...] á iżby łięgác tego/ kto tám łiarki [...] nákládl: á do tego kto y ognia przydał/ á óne łtułtości zápalil? *Oczko* 4v.

B. Odnoszącej się do spójnika zdania podrzędnego (3) : thaczy lyvdzye mayá łfyá zawodzycz zachoyczamy przed stharołthamy nalżymy kamyenyeczky y halyczky wkthorey szyemy thaká [!] rzecz yzeby szya przydala *MetrKor* 34/135; napomynyeczye go [...] Tołch vczynyczye yelły yłzbi vmarł pan Voyewoda do Rad do yego *LibLeg* 11/162; kto z wielkiego iádu y dołtałey á rozmyłney nienawiłci [...] iżby go rad zábil/ y ná łercu to iuż vczynil *SkarKaz* 313a.

4. Pytajnej (2) : [*Żaba*] fie [...] odęłá [...] pytałá: Iełlibych [!] ia tylka byłá/ Iżbych fie nád nim tego pomłciłá *BierEz* N4; Bo iełli ty tu włzedłzy ná wyłoká gorę widzilz mil kilkádziełiat/ á iżby on [*Bóg*] s thákiey wyłokołci niemial wżytkiego łwiátá opátrzyć? Albo iełli ty rozmyłłem łwoim w iedney godzinie będzilz we Włołzech [...] což on [...] niema wżytkiego rozmyłlic. *RejZwierc* 147v.

Cf [**EŻBY**], **IŻBYĆ**, [**JEŻEBY**], **ŻEBY**